

157514

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EĞİTİM KURUMLARINDA ÖĞRENCİLERİN SPORA KATILIM
MOTİVASYONLARININ CİNSİYETE VE YAŞ GURUPLARINA
GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI**

Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Programı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hakan KİPER

Danışman
Yard.Doç.Dr. Süleyman MORALI

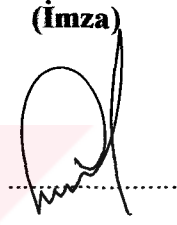
İZMİR – 2004

DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ

(ADI SOYADI)

(İmza)

Başkan : Doç. Dr. Birol DOĞAN

Üye : Yrd.Doç. Dr. Süleyman Lütfü MORALI (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar ÖZÇALDIRAN

Yüksek Lisans Tezinin Kabul Edildiği Tarih : 13.02.2004

ÖNSÖZ

2001-2002 Öğretim yılında Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni olarak mesleğe İstanbul'da Terakki Vakfı Okulları Özel Şişli Terakki İlköğretim Okulunda başladım. Okul yönetiminin okul bünyesindeki her yaştaki bireyi spor yapmaya yönlendirmek olan spora bakış açısından yola çıkarak ve okulun kalabalık öğrenci kapasitesini de göz önüne alarak öğrencilerin spora ilgilerine yönelik bir çalışma yapmaya karar verdim. Beden Eğitimi dersleri, okul takımları antrenmanları ve okulun yaz ve kış spor okulları çalışmaları sırasında neredeyse yılın her günü spor yapılan bir ortamda çalışırken çocukların çok çeşitli sebeplerle spora katıldıklarını gözlemlemekteyim. Çocukların spora katılım motivasyonlarının somut bilgiler olarak ortaya çıkması ile eğitim-spor-aile üçgeni arasında yaşanan diyalogların daha sağlıklı olacağını düşünmekteyim.

Ayrıca öğrencilerin spora katılım motivasyonları ile ilgili ortaya çıkan verilerin yöneticilere, öğretmenlere ve antrenörlere program hazırlamada faydalı olacağını ve belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda spora yönlendirilecek öğrencilerin psikolojik ve fiziksel gelişimlerinin olumlu yönde gelişeceğini düşünmekteyim.

Ülkemizde elit düzeyde yapılan sporun Avrupa ve Dünyada daha başarılı bir yere gelmesinde Okul Sporlarının önemli yeri olduğunu düşünüyorum. Okullarda sporun yapılmasının başlıca sebepleri öğrencilerin fiziksel gelişimlerinin yanı sıra sinir kas, duygusal ve zihinsel gelişimlerini destekleyerek, akademik performanslarını arttırmak ve diğer derslerde başarılı olmalarını sağlamaktır. Okullarda eğitimdeki başarı hedefleri gerçekleştirilirken, öğrencilerin aynı zamanda beceri gelişimi, takım üyeliği, başarı kazanma, yarışma, aktif olma, arkadaşlık gibi alanlarda da gelişimlerinin desteklenerek elit sporcu olmak isteyenlere uygun ortamlar hazırlanmaktadır.

Bu yüksek lisans tez çalışması sırasında İstanbul'da çalışmama rağmen İzmir'den hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen ve her türlü desteği veren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Süleyman Morali'ya ve istatistiksel sonuçların yorumlanması sırasında emeği geçen Ar. Gör. Zilşan Kazak'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca anketlerin uygulanması aşamasında izin veren Terakki Vakfı Okulları yönetimine ve anketlerin uygulanması sırasında yardımcı olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

İZMİR – 2004

Hakan Kiper

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	V
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.1. Toplum ve Spor.....	4
1.2. Psiko-Sosyal Gelişim ve Spor.....	6
1.3. Çocuğun Gelişiminde Hareket ve Oyunun Önemi.....	8
1.4. GÜDÜLENME.....	11
1.4.1. GÜDÜLERİN Sınıflandırılması.....	11
1.4.2. Davranışları Etkileyen İç ve Dış Etmenler.....	12
1.4.3. İhtiyaç, Dürtü, GÜDÜ ve Davranış Arasındaki İlişkiler.....	13
1.4.4. Temel GÜDÜLERİN Sınıflandırılması	14
1.4.5. Fizyolojik ve Toplumsal GÜDÜLERİN Karşılaştırılması.....	17
1.5. Motivasyon.....	17
1.5.1. Motiv (GÜDÜ).....	19
1.5.2. Motivlerin Özellikleri.....	20
1.5.3. İçsel ve Dışsal Motivasyon.....	21
1.5.4. Spor Motifleri.....	23
1.5.5. Sporda Motivasyon.....	24
1.5.6. Nitelik Açısından Spor Motivasyonu.....	25
1.5.7. Nicelik Açısından Spor Motivasyonu.....	27
1.6. Çocuk ve Spor.....	28
1.6.1. Çocuklarda Spor ve Önemi.....	28
1.6.2. Erken Yaşta Spora Başlamanın Yararları.....	29

1.6.3. Bedenen Eğitilmiş Bireyin Özellikleri.....	30
1.7. Okul ve Spor.....	31
1.7.1. Genel Olarak Okul Kavramı.....	31
1.7.2. Okullarda Spor ve Önemi.....	33
1.7.3. Okullarda Spor Eğitimi.....	34
1.7.4. İlköğretim Okullarında Spor Yapan ve Yapmayan Çocukların Benlik Kavramları Düzeyi.....	34
1.8. Çocuklarda Gelişim Dönemi Özellikleri.....	35
1.8.1. Erinlik ve Ergenlikte Fiziksel Gelişim.....	35
1.8.2. 9-11 Yaş Grubu Çocukların Gelişim Özellikleri.....	38
1.8.3. 12-14 Yaş Grubu Ergenlerin Gelişim Özellikleri.....	39
1.8.4. 15-18 Yaş Grubu Gençlerin Gelişim Özellikleri.....	41
1.8.5. Cinsiyet Farkları.....	42
BÖLÜM 2. GEREÇ VE YÖNTEM.....	44
2.1. Araştırmanın Tipi.....	44
2.2. Kullanılan Yöntem.....	44
2.3. Araştırmanın Evren Örnekleme.....	44
2.4. Verilerin Toplanması ve Yorumlanması.....	47
BÖLÜM 3. BULGULAR.....	48
3.1. Başarı / Statü Alt Boyutundaki Bulgular.....	48
3.2. Takım Üyeliği / Takım Ruhu Alt Boyutundaki Bulgular.....	48
3.3. Fiziksel Uygunluk / Enerji Harcama Alt Boyutundaki Bulgular.....	49
3.4. Eğlence Alt Boyutundaki Bulgular.....	50
3.5. Arkadaş Alt Boyutundaki Bulgular.....	50
3.6. Yarışma Alt Boyutundaki Bulgular.....	51

3.7. Hareket / Aktif Olma Alt Boyutundaki Bulgular.....	51
3.8. Beceri Gelişimi Alt Boyutundaki Bulgular.....	52
3.9. Spora En Önemli Katılım Nedenlerini Gösteren Bulgular.....	52
3.10. Spora En Önemli Katılım Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımını Gösteren Bulgular.....	54
3.11. Bayan Ve Erkek Öğrencilerde Katılım Motivasyonu Envanterinin Alt Boyutlarına İlişkin <i>t</i> Testi Sonuçları.....	55
3.12. Takım ve Bireysel Spor İle Uğraşan Öğrencilerin, Katılım Motivasyonu Envanterinin Alt Boyutlarına İlişkin <i>t</i> Testi Sonuçları.....	59
3.13. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Bazında Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans (F) Analizi Sonuçları.....	63
 BÖLÜM 4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
4.1. Tartışma ve Sonuç.....	67
4.2. Öneriler.....	69
 ÖZET.....	70
ABSTRACT.....	71
EKLER.....	72
Ek 1. Katılım Motivasyonu Envanteri.....	72
KAYNAKÇA.....	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Maslow'un Gereksinim Sınıflandırması.....	12
Şekil 2. Motivasyon, Uyarılma ve Performans Arasındaki İlişki.....	22
Şekil 3. Toplam 580 Öğrencinin Spor Dallarına Göre Yüzde Dağılımı.....	47
Şekil 4. Başarı/Statü Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	48
Şekil 5. Takım Üyeliği/Ruhu Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	49
Şekil 6. Fiziksel Uygunluk/Enerji Harcama Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	49
Şekil 7. Eğlence Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	50
Şekil 8. Arkadaş Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	51
Şekil 9. Yarışma Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	51
Şekil 10. Hareket/Aktif Olma Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	52
Şekil 11. Beceri Gelişimi Alt Boyutu Yüzde Yanıtları.....	52
Şekil 12. Ankette Sorulan 30 Soruya Verilen Yanıtların Yüzde Dağılımı.....	53

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları.....	45
Tablo 2. Katılımcıların Kategorilere Göre Dağılımları.....	45
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Katıldıkları Spor Dalına Göre Dağılımı.....	46
Tablo 4. Spora En Önemli Katılım Sebepleri Yüzde Dağılımı.....	53
Tablo 5. Ankette Yeralan Sorular.....	54
Tablo 6. Kız Öğrenciler için Spora Katılımda en Önemli nedenler.....	54
Tablo 7. Erkek Öğrenciler için Spora Katılımda en Önemli nedenler.....	55
Tablo 8. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin "Başarı/Statü" alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	55
Tablo 9. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin "Takım üyeliği/ Ruhu" alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	55

Tablo 10. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk / Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	56
Tablo 11. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	56
Tablo 12. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları	57
Tablo 13. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	57
Tablo 14. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	58
Tablo 15. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Beceri Gelişimi” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	58
Tablo 16. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	59
Tablo 17. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruh” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	59
Tablo 18. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	60
Tablo 19. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	60
Tablo 20. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş ” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	61
Tablo 21. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	61
Tablo 22. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	62
Tablo 23. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Beceri gelişimi” alt boyutuna ilişkin <i>t</i> testi sonuçları.....	62
Tablo 24. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	63

Tablo 25. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruh” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	63
Tablo 26. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu...	64
Tablo 27. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	64
Tablo 28. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	65
Tablo 29. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	65
Tablo 30. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	66
Tablo 31. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Beceri gelişimi” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu.....	66

BÖLÜM 1

GİRİŞ VE AMAÇ

Fertlerin yaşantı kalitelerinin artırılması, toplum içi ve toplumlar arası ilişkilerde uzlaşmanın sağlanması ve topyekün millet unsurunun geliştirilmesi yönünde “spor”un çok önemli ve inkar edilemez yararları vardır. Günümüzde bu konu ile ilgili yeni anlayış ve uygulamaların ortaya konulması ya da böylesi bir anlama atmosferinin gerçekleştirilmesi ülke ve toplumların gelişmişlik seviyesinin bir göstergesi olarak algılanmakta hatta bu özellikleri ile “spor” çağımızın asla vazgeçilemeyecek etkinlikleri arasında sayılmaktadır.

Esasen kişisel ve toplumsal manada giderek artan ihtiyaçlar insanları tabiatıyla sportif ve rekreatif faaliyetlerin merkezine çekmektedir. Öyle ki medeniyet sahasında meydana getirilen her yeni oluşum, aynı zamanda spor alanında da büyüme ya da gelişme anlamına gelmektedir (Taşmektepligil&Bostancı, 2000, 27).

Ayrıca bu değişmeye ferdi ilgi ve ihtiyaçların farklılığından kaynaklanan geniş bir tercih yelpazesi de önemli derecede hız katmaktadır. O nedenle sporun yada aktivite merkezli benzeri olguların giderek devasa sektörler haline gelmesi çok doğal karşılanmalıdır. Zaten spor olgusu zaman içerisinde bazen politik ve askeri, bazen ise dini inanışların tesiri ile kesintiye uğramayıp kendi mecrasında değişmeye bırakılsaydı bugün ulaştığı boyutlar daha büyük ve gösterişli olabilirdi (Taşmektepligil&Bostancı, 2000, 27).

Aslında sportif ve rekreatif karakterli oyunlar toplumsal eğilimi sağlıklı tutmanın kaçınılmaz aracıdır. Kaldı ki bizim oyun dediğimiz ve bugün büyük bir özenle iş ten ayırdığımız şey beslenmeden sonra, insanların faaliyetinin en eski biçimidir. Bu anlamda spor olgusu ve boş zaman faaliyetlerini tarihin ışıltı tutulabilen derinliklerine kadar indirebiliriz. Çünkü böylesi faaliyetler ve spor, bedene ve ruha hitap eden sosyal bir davranıştır. Bunun yanı sıra, hareketlerin gücü, biçimi, yoğunluğu, sağlık, neşe, ve performansla ilişkisi açısından da bu aktiviteler tek tek davranış alanlarında ve tek tek kişiliklerde çok farklı nitelik ve standartlara ulaşabilir. Bu yönüyle sportif hareket, oto disiplin, deneyim, kendini ifade etme,

kendini gerçekleştirme ve bedensel sınırların bir yaşantısıdır (Taşmektepligil&Bostancı, 2000, 27).

Öte yandan bütün fonksiyonları ile esaslı bir sosyalleşme aracı olduğu bilinen spor, genel eğitime katkı sağlarken, ferdi ve toplumsal kalkınmayla birlikte ülke kalkınmasının da temel araçlarından sayılmaktadır. Bütün bunların bir neticesi olarak günümüzde sıkça telfuz edilen ve her yerde spor, herkes için spor, hayat boyu spor, sağlık için spor gibi kalıplaşmış sloganlaşmış sözlerde ifadesini bulan uygulamalar tüm dünyada imkanları zorlayarak faaliyet sahalarının sınırlarını genişletebilme çabalarını sürdürmektedir. Son yıllarda spor aktivitelerine olan ilgilerdeki değişimler, spor kavramının boyutlarının genişlemesi, sosyal ve kültürel yapılar ile spor aktiviteleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Taşmektepligil&Bostancı, 2000, 28).

Sağlıklı yaşam için spor düşüncesi geçen asrın başlarında ele alınmaya başlamış ve altmışlı yıllarda bu alanda yapılan çalışmalar önemli düzeylere ulaşmıştır. Günümüze kadar sayıları ve bilimsel güvenirliği giderek yükselen araştırmalar arasında en ilginç olan konu başlığı ise sağlık ve zindelik için her yaşta spor olmuştur (Taşmektepligil&Bostancı, 2000, 28).

Anlaşılabileceği gibi, 1960'lardan bugüne spor ve rekreasyon sektörü hızla gelişmektedir. Bu büyüme Alman yazar Crum tarafından toplumların sportmenleşmesi olarak ifade edilmekte ve en dar anlamıyla artan spor faaliyetlerini, spor disiplinini, spor pazarlama amaçlarını ve katılımcıların profilindeki değişiklikleri kapsamaktadır. Aslında bu değişim çift yönlüdür. Toplumlarda sportmenleşme veya hareket merkezli faaliyetlere yönelim arttıkça buna bağlı olarak sportif ve rekreatif aktivitelerin çeşitliliği de anlamlı olarak artmaktadır. Böylece bir yandan spor ve rekreasyon amaçlı faaliyet alanları çoğalırken diğer yandan da bu faaliyetlere katılan insan sayılarında önemli artışlar sağlanmaktadır.

Son yıllarda spor psikolojisi alanındaki araştırmacıların, çocuk ve genç sporuna ilginin artması ile birlikte, gençlik sporu kapsamında antrenör tutumu, davranışı, genç sporcuların kişilik özellikleri, yarışma kaygıları gibi konularla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu konuların yanı sıra, 1980'li yıllardan başlayarak organizeli sporlara katılan genç sporcuları bu sporlara katılmaya yönlendiren temel nedenleri araştırmak da çocuk ve genç sporuna ilgi duyan araştırmacıların odak noktası olmuştur. Özellikle, spora katılım güdülenmesi kavramı,

gençlik sporunda araştırılması, incelenmesi gereken bir kavram olarak belirlenmiş ve temel olarak spora ve fiziksel etkinliğe katılan bireyleri etkinliklere katılmaya yönlendiren nedenleri tanımlamak ve bu nedenleri kategorize etmek amacı ile bir çok çalışma yapılmıştır (Oyar ve ark, 2001, 22).

Önemli miktarda araştırmalar göstermiştir ki çocukların spora ilk katılımlarını ve devam etmelerini destekleyici aileler, arkadaşlar, öğretmenler ve antrenörler, desteklemeyenlere göre çocuklarda önemli ölçüde spora katılım motivasyonları üzerinde etkilidirler (Chill & Pearl, 1993, 50).

Spora katılım güdülenmesi ile ilgili yapılan bu ilk çalışmalar, beceri gelişimi ve öğrenimi, eğlence, fiziksel zindelik, arkadaş edinme ve başarmanın spora katılımı etkileyen en önemli nedenler olduğunu ortaya koymuştur. Gould spora katılım güdülenmesi ile yapılan araştırmaların ve toplanan verilerin antrenörlere, idarecilere ve liderlere program hazırlamada faydalı olacağını ve bu sayede antrenörlerin etkinliklere katılan bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabileceğini; ihtiyaçları belirlenen ve bu doğrultuda etkinliğe yönlendirilen bireylerin psikolojik ve motorsal gelişimine olumlu etkide bulunacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Gill ve Williams'da (1996), spora katılım güdülenmesi kavramının sadece genç sporcularla sınırlı kalmadığını yetişkinlerin spora ve fiziksel etkinliğe katılmalarının nedenlerinin de belirlenmesinin önemi üzerinde durarak, yetişkinlerin spora katılma güdülerini belirlemenin fiziksel etkinliklere katılımı yaşam biçimi haline getirmeye çalışan spor programlarının isteklere ve ihtiyaçlara göre belirlenerek daha verimli olmasına ve amaçlarına ulaşmasına katkıda bulunacağını ifade etmişlerdir (Oyar ve ark, 2001, 23).

Bu çalışmanın amacı, günümüzde okullardaki spor olanaklarının artmasına bağlı olarak öğrencilerin spora katılımları ve ilgileri de daha çok artmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada İlkokul 1.kademe, ilkokul 2.kademe ve lise düzeyindeki öğrencilerin spora katılım motivasyonlarının cinsiyete göre belirlenerek öğrencileri ihtiyaçları doğrultusunda spora yönlendirip psikolojik ve motorsal gelişimlerine olumlu katkılar sağlamaktır.

Birinci bölümde toplum ve spor, psikososyal gelişim ve spor, çocuğun gelişiminde hareket ve oyunun önemi, güdülenme, motivasyon, çocuk ve spor, okul ve spor, çocuklarda gelişim dönemi özellikleri yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise araştırmada kullanılan araç, gereç ve yöntemler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, öğrencilere uygulanan

spora katılım motivasyonu envanterlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise konuya ilişkin tartışma ve sonuç yer almaktadır.

1.1. TOPLUM VE SPOR

Bir toplumda spora katılımın şekli, düzeyi, yararı ve sorunları sadece kişilerin yetenekleri ve ilgilerine bağlı değildir. Toplumun spora bakış açısı dolayısıyla sporu yönetim ve organizasyonu büyük önem taşımaktadır. Günümüzde tüm dünya ülkeleri spora büyük önem vermekte ve uluslar arası spor organizasyonlarında ön sıralarda yer almak için mücadele etmektedir. Bu sonuçlar ulusal saygınlığın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak kaybedenler her zaman kazananlardan daha çok olmaktadır. Başarıları sürekli olan ülkelere bakıldığında ise sporun bu toplumların yaşam biçiminin bir parçası olduğu görülmektedir.

Fişek, sporu şöyle tanımlamıştır. Spor, yapan (Sporcu) açısından kazanmaya dönük teknik ve fizik bir çaba; izleyen (Seyirci) açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç; toplum genelince oluşturulan bütün içinde de, yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna (Yada bağımlı değişken), yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç, ama, son tahlilde, önemli bir toplumsal kurumdur. Bu tanım, sporun diğer yönlerini de göz ardı etmeksizin, toplumsal açıdan ele alarak yapılmış en gerçekçi tanımdır. Çünkü spor kendine özgü toplumsal kuralları, değerleri, etkileşim simgeleri ve süreçleriyle canlı bir toplumsal yapıdır (Öztürk, 1998, 7).

Spor kendi geçmişi ile toplum geçmişi arasında sıkı bir bağ oluşturur. Bu kuvvetli ilgi, sporun toplumsal süreçler yolu ile şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle spor, otonom olarak kendiliğinden oluşmaz. Özellikle, toplumdaki ilişkiler yolu ile ortaya çıkarak, değişir ve yeniden biçim kazanır. Spor uluslar arası yasaları, yönetmelikleri ve kurallarıyla, en rasyonel biçimde kurulup çalıştırılan örgütler durumundadır. Ancak, yine de yapıları ve işleyişlerinde içinde bulundukları toplumun geniş ve derin izlerini taşırlar. Bu yüzden spor-toplum ilişkisini doğru biçimde tartışabilmek için genel sosyolojik bulguları spor sosyolojisinde yeterince kullanabilmek gerekir (Öztürk, 1998, 8).

Günümüz endüstri toplumlarında, toplumsal işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişim düzeyine uyarak, sporun da sayıları ve çeşitleri artmıştır. Hatta spor kendi başına çok büyük

ve karmaşık bir endüstri oluşturmaktadır. Artık spor çok sayıda tüketicisi olan bir ürün olarak kabul edilmektedir. Stadyumlarda izleyicileri, T.V. gazete ve dergilerde okuyucuları sayılarının fazlalığı nedeniyle bir çok başka ürünün tanıtımı için spor alanları tercih edilmektedir. Spor giyim, özellikle gençlerde normal günlük giyim yerini almıştır. Eğitim kurumları, sporu eğitimde etkili bir araç olarak benimsemişlerdir. Politikacılar halkta olumlu imaj yaratabilmek için spor organizasyonlarında ve ödül merasimlerinde görünmeye özen gösterir olmuşlardır. Hükümetler toplumsal çözölmeyi önlemek, insanların anarşi ve teröre yönelmesini engellemek için sporu önemsemeye, spor tesis ve organizasyonlarına yatırım yapmaya başlamışlardır (Öztürk, 1998, 9).

Günümüzde hızla gelişen teknoloji, insan gücüne duyulan gereksinmeyi giderek azaltmış ve bunun sonucu olarak insanın doğal yapısına uymayan bir yaşam biçimi ile birlikte iş ve sosyal çevreden gelen baskılar, stresler dolaşım ve solunum sistemi hastalıklarını, özellikle gelişmiş ölkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına sokan faktörlerdir. Spor, çağdaş insanın karşısına dikilen bu tehlikeye karşı dinamik, güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Sporun bu işlevi yanında kişilerin sosyal ve bireysel karakter gelişimi üzerinde de olumlu etkileri açıktır. Bu nedenle gelişmiş ölkelerde spora büyük önem verilmekte ve erken yaşlardan başlayarak çocuklara spor ve beden eğitimi programları uygulanmaktadır. Modern toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma artan işbölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir ajandır. Toplumun sosyal yapısı içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma davranışların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilebilmesinde spor önemli faktörlerden biridir. Bu açılardan ele alındığında da spor sağlık ve giderlerinin azalması, hastalıklar nedeniyle işgücü kaybının önlenmesi ve sağlıklı insanlardan oluşan mutlu ve barışçı bir toplum yaratılmasında umut vermektedir (Öztürk, 1998, 9).

Spor tüm insanlar içindir. Sporla her insan özgün yaşamasını yeniden bulur, bu sırada bütün insanlarla bütünleştiği bir etkinliğe ve denemeye girer. “Herkes için Spor” ve “Yaşam Boyu Spor” sloganları tüm dünya ölkelerinde benimsenmiş ve yaygın olarak uygulanmaya başlamıştır. 1982 Anayasasının 59. maddesinde her yaştaki vatandaşlar için beden eğitiminin sağlanması devletin görevi olarak belirtilmiştir. Aşağıda yer verilen sözler, Spor-Toplum ilişkisini ve sporun toplum için değişik açılardan önemini vurgulayan bazı örneklerdir.

Atatürk: “ Başarılı olmak için her türlü yardımdan çok bütün milletçe sporun esasını, değerini anlamak ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatani vazife saymak lazımdır”.

Papa II. Jean Paul: “ Sporun aslında bir eğlence olmadığını ve bu yöndeki çabaların insanlık için çok ciddi bir konu olduğunu insanlara inandırmak için çalışmalısınız. Spor, dinlerin, inançların, her çeşit insanca özelliklerin ayrılıklarını ortadan kaldıran, insanları birleştiren bir semboldür”.

Noel Baker (UNESCO Uluslar arası Spor ve Bedensel Boş Zaman Değerlendirme Konseyi Başkanı) : “ Bana insan ilişkilerinin stadyumlardan ve spor karşılaşmalarından başka hiçbir konum ve kesimini gösteremezsiniz ki, insanlar, orada, öyle çok ortak yanları olduğunu öylesine kolay anlasınlar, ana dilleri ne olursa olsun konuşacak ortak dili öylesine kolay bulabilsinler” (Öztürk, 1998, 10).

1.2. PSİKO-SOSYAL GELİŞİM VE SPOR

Sosyal gelişme, kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı, duyarlık geliştirmesi, grubunda ya da kültüründe, başkalarıyla geçinmesi, onlar gibi davranmasıdır. İnsan belli bu zamanda belli bir sosyal ve kültürel ortamda doğar ve sosyalleşme süreci içerisinde çevresine ve topluma uyum çabası gösterir. Bu çaba önce aile sonra okul daha sonra meslek ortamı içinde devam eder.

Gelişme, büyümeden farklı olarak bünyeye ve nitelikçe değişimleri içerir. İnsan gelişiminde olgunlaşma ve öğrenme iç içe oluşur. Gelişim bireyler arasında tempo farkı gösteren, çeşitli yönlerden dayanışma halinde oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu süreci iç ve dış faktörler etkiler. Sosyal gelişim bireyin davranışlarına bakarak değerlendirilebilir. Gelişim söz konusu olduğuna göre belli bir ilerleme görülmesi gerekir. Bu ilerlemede değişimler süreç içerisinde kolaydan zora, basitten karmaşığa gider.

Sosyal gelişme genellikle safhalar, sıralar serisi olarak, olgunlaşma ve tecrübenin birleşmesine bağlı olan bir hareket olarak tanımlanır. En çok kabul edilen ve belgelenmiş sosyal gelişme teorileri aşağıdaki gibi gösterilir.

1. Gelişme aşamasındaki her safhta özel mücadele ya da gelişmeye bağlı görevler içerir.

2. Genç bir kişi bir diğer safhadaki görevlerine geçmeden önce ilk safhadaki gelişimle ilgili görevlerini tamamlamalıdır, diğer bir değişle ilk etapta varolduğuna inanılan öğrenme, bir diğer aşamadaki öğrenme için ilk şarttır.
3. Tecrübeler gencin yaşına ve gelişmesine bağlı olarak bütün gelişmeye katkıda bulunur.
4. Sosyal gelişme gençlerin olgunlaşma kapasitelerinin üstündeki tecrübelerle karşılaşınca bozulur veya tecrübelerin tekrarı bir sonraki gelişme safhasının oluşumuna izin vermez.

Toplumsal gelişme sürecinde, her başarılı aşamanın başında, gençler özellikle isteklidirler ve önceki safhalarda bitirilmeden bırakılan gelişim ile ilgili görevleri telafi edebilirler, diğer bir deyişle, gelişmeyi yakalamak mümkündür (ztrk, 1998, 47).

Doğumdan itibaren gelişim ile ilgili en önemli deneyimler fiziksel kontrolün sağlanmasıdır. Nesneleri tutma-atma, emekleme, yürüme, koşma, zıplama, atlama vb. okul dönemi başladığında akranlarıyla ilişkiler ve otoriteyle başa çıkma gibi kişisel – duygusal deneyimler yaşanır. 10 yaşından itibaren yakın arkadaşlıklar ve paylaşma önem kazanır. Bu anlamda fiziksel hareketler, oyun ve spor çalışmaları insanların hayatındaki gelişme sürecinde önemli rol oynarlar. Zaten ocuklar hareketleri öğrenmek için çok isteklidirler ve bunları denedikçe sevinç duyarlar. Fiziksel kontrollerini sağladıkça da kendilerini başarılı bularak güven duyarlar. Oynamak ve becerilerini geliştirmek için dışarıdan sebeplere ihtiyaçları yoktur. Çünkü bunun için gereken motivasyon çocukta vardır. Bu yüzden çocuklara spor programları düzenlenirken fiziksel becerilerini öğrenebilecekleri uygun ortamlar yaratılmalı, kesinlikle st düzeyde sportif performans için zorlanmamalıdır. Amaç başarısızlık duygusu yaşatmak değil başarı duygusu yaşatmak olmalıdır. Aksi takdirde sosyal gelişmeleri gecikebilir.(48)

Organize edilmiş oyunlar, özellikle çok değerlidir, çünkü çocuklara, otoriteye karşı reaksiyon göstermeyi ve otoriteyle anlaşmayı öğrenmek için ve aynı zamanda yaşıtlarıyla anlaşmayı öğrenmek için koşullar sağlar. Bu yolla ocuk ve gençler kendisi ve başkaları arasındaki farklılıkları görür. Kendisinden daha iyi birilerinin bulunmasının kendi değerini ve başarısını azaltmayacağını öğrenir. Spor programları belirli kişiler tarafından organize edilip uygulanır. İşte ocuğun spor programlarından sağlayacağı yararda bu kişilerin bilgilerine bağlıdır. 1950 ve 1980 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinde ocuk ve gençlerin spora katılımlarının sosyal gelişmelerine etkisiyle ilgili bir çok çalışma yapılmıştır. Bu alışmalar özellikle rekabete dayalı yoğun antrenman ve yarışmaların sosyal gelişme üzerinde olumsuz etkiler yapabileceğini ortaya koymuştur. Bu nedenle 12 yaşın altındaki çocuklar için

düzenlenen spor programlarının amacı fiziksel harekete katılım ve sosyal ilişkiler geliştirme olmalıdır. Çünkü genellikle 12 yaşın altındaki çocuklar rekabetin ne demek olduğunu anlamak ve rekabete dayalı stratejileri kavramak için sosyal yeteneklere sahip değillerdir. Öğretmenler, antrenörler ve anne-babalar çocukların spora katılımında bu gerçeklere uygun yaklaşımlar sergilememelidirler.

Çocukların spor programlarında ne aradıklarını bilmek çok önemlidir, çünkü çocuklar aradıklarını bulamadıklarında, onların motivasyonu gittikçe azalacaktır ve yetenek gelişmesi zarar görecektir. Çocukların spor deneyimlerinde ne aradıklarını keşfetmenin bir yolu, çocukların kendilerine sormaktır; diğer yolu ise çocukların kendi boş zaman faaliyetlerini nasıl düzenlediklerini izlemektir. Yapılan araştırmalar, çocukların spor yaptıklarında ilgilendikleri 4 şey olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunlar,

- Hareket
- Harekete kişisel katılım
- Kendi becerilerine uyan mücadele ve sonuçlar
- Arkadaşlıkların pekiştirilmesi için fırsatlar (Öztürk, 1998, 49).

Sonuç olarak sporun, çocukların beklentilerine yanıt verecek, rekabete dayanmayan ve neşeli programlar aracılığıyla gerçekleştirildiğinde sosyal gelişmeye olumlu etkileri bulunmaktadır. Çağdaş eğitimin bir parçası olarak spor programlarına gereken önem verilmeli ve yaygın şekilde uygulanabilmesi için gerekli olanaklar her çocuk için yaratılmalıdır (Öztürk, 1998, 50).

1.3. ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE HAREKET VE OYUNUN ÖNEMİ

Çocuk, durmadan hareket eden tümüyle etkin bir varlıktır. Özellikle yürümeye başladıktan sonra sürekli hareketlilik halindedir. Bu hareketlilik çocuğun hem fazla enerjisinin harcanmasını hem de bol bol besin ve oksijen alarak büyümesini sağlar. Çocuğun gelişmesi için vücut organlarını çalıştırması son derece zorunludur. Çocuk organlarını çalıştırmak, iskelet çatısını kuvvetlendirmek, ciğerlerini geliştirmek, kanını zenginleştirmek ve sinir bağlantılarını kuvvetlendirmek için harekete muhtaçtır. (Jacquin, 1964, 28). Bu nedenle çocuğun zarar görmeyeceği bir ortamda serbest bırakılması gerekir.

Çocuk hareket ederek büyüdüğü için beden hareketi ona alacağı besin kadar gereklidir. Bu bakımdan, onun koşmasına, tırmanmasına, zıplamasına, atlamasına uygun ortam hazırlamak ve bunları yapabilmesi için çocuğa izin vermek zorunlu görünmektedir. Gerek evde gerekse okulda çocuğu zorla hareketsiz bırakmak ailenin ve okulun yaptığı en büyük hatalardan biridir. Oysa, biyolojik bir anlam taşıyan hareket, doğal bir istektir. (Özben, 1992, 329).

Hareket gelişimi, beden gelişmesine paralel gider. Hareketle ilgili becerilerin edinilmesi, çocuk için çeşitli yönlerden önemlidir. Hareket becerileri, çocuğun çevresini tanımasında, yönetmesinde önemli bir rol oynar; çocuğu bağımsızlaştırır. Çocuğun kendin ifade etmesinde, doyum sağlamasında yararlıdır önemli bir duygusal boşalım aracıdır. Hareketle ilgili gelişim, çocuğun sosyal faaliyetlere katılmasına ve sosyal uyum sağlamasına yol açar. (Fişek-Yıldırım, 1983, 9).

Oyun, çocuğun isteyerek, hiçbir dış baskının etkisinde kalmadan giriştiği etkinliklerin tümüdür. Oyunlar, çocukların kendi seçtikleri ve kendilerine göre sağlam kuralları olan eylemlerdir. Oyun, çocuğun en önemli işidir; en doğal öğrenme ve yaratma ortamıdır. Oyun, çocuğun özgürlüğüdür, dilidir. Çocukların en doğal anlaşma ortamıdır. (Yörükoğlu, 1980, 46-50) Bütün bunlara göre, oyun, çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimi için şarttır. Spor faaliyeti de bir çeşit oyundur. Sözcük kökeni olarak spor kelimesi, “disport” kelimesinden türemiştir; bu sözcük, işten uzak durmak anlamına gelir. Bir başka deyimle, spor ağır bir iş değil, eğlence anlamına gelir. Çalışma ile oynama arasındaki fark, tutumdaki değişikliktir. Spordaki tutum, oyun tutumudur; onu yaşarken duyulan zevktir. Sadece elde edilen sonuç söz konusu değildir. Bununla birlikte doyurucu sonuçlar, her zaman oyuna katılmanın verdiği zevki çoğaltır. Sporda az veya çok dakiklik, incelik isteyen beden hareketlerinin doğrudan kendisinden zevk alınırken, eğlendiren, hatta dinlendiren, ve genellikle bazı kurallara uyarak yapılan bir eylemdir.

Sağlıklı insan organizmasının fazla enerjisi kendini oyunda ifade eder. Bir bakıma oyun, canlı ve faal olmanın, yaşama sevincinin biyolojik belirtisidir.(Özbaydar, 1983, 54-98)

Oyunun Yararları

- Çocuklar oyun oynamak yoluyla güç kazanmayı, başarıyı ve yenilgiyi öğrenirler. Böylece bedensel ve zihinsel bakımdan olduğu kadar, heyecanlarını kontrol bakımından da gelişirler.
- Çocuk, oyunda bedeninin çalıştırır, kaslarını çeşitli biçimlerde kullanarak geliştirir, geliştirdiği beceriler sonunda kendine güveni artar.
- Zekasını geliştirir. Dikkatini toplamayı, kendini bir amaca yönleltmeyi, oyunda ortaya çıkan sorunları görmeyi, bunlara çözümler bulmayı öğrenir.
- Karar verme yeteneğini geliştirir.
- Çocuk, oyununda özgür olma, kendi, kendini idare etme ve çevresiyle uyumlu ilişkiler kurma ihtiyacını giderir.
- Çocuk, oyunlar aracılığıyla kendi güçlerini sınamakta, atılıma girişmekte, büyüklerin denetiminde olan durumlardan sıyrılıp kendi yaşlılarının çizdiği sınırlar içinde rekabet etmekte, büyük bir kayba uğramadan, kaybetse bile, bunu iyi bir sporcu gibi sineye çekmektedir.
- Oyun ve spor, çocuğun toplumsallaşma sürecinde önemli araçlardır. Bu tür etkinliklerle çocuk; işbirliğini başkalarıyla birlikte olabilmeyi, başkalarıyla başa çıkabilmeyi, hem lider olmayı hem de başkalarını izlemeyi, kendini başkalarıyla kıyaslayarak yetenekler açısından değerlendirmeyi öğrenir.
- Okul öncesinden çocukların öğrenmeleri gereken bilgi ve beceriler, oyun yoluyla daha kolay edinilir; eğitimleri kolaylaşır.
- Çocuğun seçtiği oyunlar ve bu oyunlarda aldığı roller, onun kişiliğini açığa vurmakta geniş ölçüde ipuçları sağlamaktadır.
- Çocuk, oyun aracılığıyla üzüntülerini, kaygılarını, korkularını dile getirir, sıkıntılarını, bunalımlarını dışa vurur. Kaygılarının yükünden kurtulur ve boşalım sağlar.
- Çocuğun ruhsal uyumsuzluklarının tedavisinde en etkili yöntem, oyunla tedavidir. Çocukla en iyi ilişki, oyun oynarken kurulur. Çocuğu tanıma, sorunlarının nedenlerin bulup çıkarma işi, oyun aracılığıyla yapılır.
- Yarışan kişinin kendinden kurtulup bu durum içinde tamamen erimesi, onun hem zihinsel, hem emosyonel bakımdan doyurur.
- Oyun içinde kişi kendisini dinlemekten sıyrılıp, bulduğu yeni ipuçlarıyla algılarını ve dış dünyasını zenginleştirir. Bu da kişiliğinde bulunabilecek olan güvensizliklerin,

düzensizliklerin ortadan kalkmasına yardımcı olabilir. Kendini, kendine değil de yaptığı faaliyete odaklayan, onun içinde eriyen bir atlet, fizik bakımdan hareketsiz bir kimsenin bilemeyeceği yeni değerleri bulur.

1.4. GÜDÜLENME

Davranışların nedenlerini açıklayan en önemli etkenlerden biri güdülenmedir. Aç ve altı ıslak bir bebeğin ağlaması, bir ilkokul öğrencisinin öğretmeni tarafından ödüllendirilme beklentisi; kıskançlık, gurur ve para nedenleriyle adam öldürme davranışının temelinde bir takım güdüler rol oynamaktadır. İç ve dış uyarıcıların etkisiyle organizmanın davranışta bulunmasına güdülenme denir. Çoğu kez güdü yerine dürtü, içgüdü, ihtiyaç denmektedir (Ankay, 1992, 79).

1.4.1. GÜDÜLERİN SINIFLANDIRILMASI

Güdüler çeşitli biçimlerde sınıflandırılmışlardır. Birincil güdüler, fizyolojik olanlara (açlık) denir. İkincil güdüler ise daha çok psiko-sosyal (yarışma, saygınlık) güdülerdir. Güdülerin hangilerinin daha önemli olduğu araştırılmıştır. Engel koyma yöntemiyle yapılan bir araştırmaya göre güdüler önem sırasına göre şu şekilde sınıflandırılmıştır.: Annelik, susuzluk, açlık, cinsiyet ve araştırma (merak). Maslow'a göre güdüler, fizyolojik olanlardan psiko-sosyal olanlara doğru gidildikçe önemi azalır. Buna göre fizyolojik güdülere (açlık, susuzluk, cinsiyet) doyum sağlandıktan sonra psiko-sosyal güdüler (güven, sevgi, saygı, zihinsel ve estetik ihtiyaçlar, kendini gerçekleştirme) önem kazanmaktadır. Ancak kimi hallerde bunun tersi olabilmektedir. Yavrusunu kurtarmak için kendini feda eden yada savaşta ölümü göze alan bir kimsenin bu davranışları istisna teşkil etmektedir. Psiko-sosyal güdülerden başlıcaları yarışma, taklit, birlikte yaşama, saygınlık kazanma, ödül ve ceza, araştırma, üstünlük, güven, sevgi, ilgi, özgürlük ve özerklik, kıskançlık, zorlanma, sosyal onay ve saldırganlıktır. Kimi fizyolojik güdüler ihtiyaç terimiyle (uyku, oksijen, zararlı maddelerin dışarı atılması) ifade edilirler.

Maslow gereksinimleri (a) temel gereksinimler ve (b) temel bilişsel gereksinimler olarak ikiye ayırır. Temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için düşündüklerini söyleme, başkalarını rahatsız etmemek koşuluyla isteklerini yapma, bilgiyi arama ve kendini savunma

özgürlükleri ile adalet, dürüstlük gibi özelliklerin bulunması gereklidir. Ayrıca bilişsel yeteneklerin özgürce kullanılmaması, gizlilik, sansür, yalancılık ve iletişimin durması da temel gereksinimlerin karşılanmasını tehdit edecektir. Sınıflama şu şekildedir:

Şekil 1. Maslow'un Gereksinim Sınıflandırması (Açıkgöz, 1996, 195)

1.4.2. DAVRANIŞLARI ETKİLEYEN İÇ VE DIŞ ETMENLER

Davranışların, hem fiziksel ve toplumsal çevreden, hem de insanın içinden gelen nedenleri vardır. Örneğin, kuvvetli bir ses sonucu sıçrama ve gözün yakınından geçen bir cisim etkisiyle göz kırpması, dış etmenlerle açıklanabilir. Susadığımız zaman su bulup içme ise iç etmenlerin uyardığı bir harekettir. Bu iç ve dış etmenler çok defa bir arada davranışları etkiler. İnsan hem içten hem de dıştan gelen uyarıcıların karmaşık etkisiyle faaliyete geçer. Bunun için davranışların nedenlerini bulmak kolay olmaz (Baymur, 1985, 63).

İç Etmenlerin Önemi:

Birey, hızını çoğu zaman içinden alan dinamik bir varlıktır. O sadece çevresinden gelen uyaranlara tepkide bulunmakla kalmaz, yani ancak dürtüldüğü zaman harekete geçen bir otomat değildir. Davranışların belki daha önemli etkenleri, temel ihtiyaçlardan doğan içsel yaşantılardır. Rahat bir uykudan uyanmış, karnı tok bir bebek kolları ve bacakları ile devinir,

ağzından çeşitli sesler çıkarır. Böyle bir davranış dış etmenlerle açıklanamaz. Aynı şekilde insanın derin bir uykudan uyandıktan sonra gerinmesi de içten gelen etmenler sonucu yapılmaktadır. Acıktığımız zaman türlü davranışlarda bulunup karnımızı doyurmaya çalışırız. Hayatta önemli gayeleri olan çalışkan ve ihtiraslı bir öğrenci, kimse tarafından zorlanmaksızın gece gündüz çalışır. İşte organizmayı çeşitli davranışlara sürükleyen bu iç etmenler; ilgi, dürtü, istek, emel, amaç, ideal, tutku v.b. kelimelerle anlatılır. Bunlar fizyolojik yada psikolojik olabilir. Bunların hepsine birden genel olarak güdü (Motif) adı verilir. Güdüler, davranışları dış uyaranlardan daha kuvvetli olarak etkiler (Baymur, 1985, 64).

1.4.3. İHTİYAÇ, DÜRTÜ, GÜDÜ, VE DAVRANIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bireyin fizyolojik ve psikolojik eylemlerin büyük bir oranı, varlığını sürdürmeye, kendini gerçekleştirmeye yarayacak en elverişli koşulları belli sınırlar içinde bulundurma amacını güder.

Homeostatik denge durumunun bozulması, bir eksiklik, bir ihtiyaç olarak duyulur ve bu durum organizmada bir sıkıntı hali, bir iç gerginliği yaratır. İnsan kendisini rahatsız hisseder ve ihtiyacının özelliğine göre bedenin bazı kısımlarında aşırı bir etkinlik meydana gelir. Örneğin, açlık halinde mide kaslarının kuvvetli bir şekilde gerilip büzülmesi, salya salgısının çoğalması v.b. gibi. Homeostatik dengenin yeniden kurulabilmesi için, ihtiyaçların giderilmesi gerekir ve birey, bunu sağlayacak davranışlarda bulunmak zorunluluğunu duyar. İşte eksikliğin duyulmasına ihtiyaç; bu eksikliği gidermek için organizmada beliren güce dürtü; organizmanın ihtiyacı gidermek için belli bir yönde etkinlik göstermesi eğilimine de güdü(motif) denir. Güdüler bir takım davranışlara yol açar. Bu süreci şöyle bir formül ile özetleyebiliriz:

İhtiyaç → Dürtü → Güdü → Davranışlar

Organizmayı belli davranışlara sürükleyen bu içsel olayların tümüne güdülenme durumu denir. Genel olarak güdülenme halinde şu iki oluşma belirir: (1) Organizmanın genel etkinliği artar. Güdülenmiş canlı varlıkta etkinliğin arttığı görülür. Bunun tersine ihtiyaçları doyurulmuş canlı varlık doygunluk ve durgunluk devresine girer. Örneğin, aç bebek, karnı doyuruluncaya kadar ağlar, bağırır, kıyameti koparır; karnı doyurulur doyurulmaz sesi kesilir, durgunlaşır. (2) Güdülenmiş organizma belli bir doğrultuya yönelir. Güdüler davranışlara yön verir. Bu yöneliş, ya istenilen bir şeye doğru olur (yanaşma), yada istenmeyen zararlı bir

şeyden kaçma (uzaklaşma) şeklinde kendini gösterir. Aç insan bütün gayreti ile yiyecek bulmaya çalışır. Üşüyen bir kimse ise, soğuktan korunmak için türlü önlemlere başvurur.

1.4.4.TEMEL GÜDÜLERİN SINIFLANDIRILMASI

Fizyolojik (Organik) Güdüler

Özgül olarak fizyolojik sayılan organik güdüler de gerçekleşim, yani yaşama ve var olma güdüsüne hizmet eder. Bunlar özellikle beden dokusunun canlı kalması için gereken ihtiyaçlardan meydana gelir. Bunlara açlık, susuzluk, oksijen eksikliği, lüzumsuz maddelerin bedenden atılması, dinlenme ve uyuma, beden ısınısını dengede tutma, cinslik, etkinlik ve uyarılma ihtiyaçları örnek olarak gösterilebilir. Organizmanın canlı kalabilmesi için bu ihtiyaçların karşılanması şarttır. Bunlar kendilerini daha ziyade hayatın ilk yıllarında, saf fizyolojik güdüler olarak gösterir. Sözü geçen bu güdülerin hemen hepsi özellikle son üçü baştan geçen yaşantılar dolayısıyla, çeşitli sosyal güdülerin gelişmesine yol açar. Ayrıca, bunların sonucu olan davranışlar da sosyal nitelikler gösterir.

Fizyolojik ihtiyaçlardan doğanlara evrensel ve birincil güdüler de denir. Bunlar, bütün canlılarda bulunduğu için evrenseldir. Birçok sosyal ve psikolojik güdülerin ilk hızlarını bunlardan alması bakımından, bunlara birincil güdüler denmiştir (Baymur, 1985, 67).

Toplumsal – Psikolojik Güdüler

Gerek benliğin savunulması ile, gerekse başka kişilerle ilgili güdülere, psikolojik ve toplumsal güdüler denir. Bunlar organik, tensel güdülerden daha karmaşık olup, sınıflandırılması da onlardan daha güçtür. Bazı psikologlar küçük ayrıntıları dikkate alarak sosyal güdülerini uzun listeler halinde sınıflandırır. Bazıları da birbiriyle olan sıkı ilişkilerini hesaba katarak bunları daha büyük başlıklar altında toplayıp, daha kısa listeler meydana getirirler.

Sosyal güdüler yaşantılar sonunda meydana gelir ve ileri ki yaşlarda davranışları daha çok etkiler. Bu yüzden güdüler, organik güdülerden farklı olarak, toplumdan topluma az çok değişir. İçinde yaşanılan toplumun ve çeşitli yaşantıların etkisiyle her kültürde biraz değişik olabilir.

Toplumsal güdülere bazı örnekler

Sosyal güdülerden bazıları şunlardır:

1. Bağlılık İhtiyacı:

Bu, birine yada bir gruba bağlanma, kendini daha büyük bir grubun parçası hissetme ihtiyacıdır. Bu güdünün açlık ihtiyacının anne tarafından doyurulması sonucunda gelişmiş olması ihtimali ileri sürülmektedir. Kulüpler, klikler, çeteler ve arkadaş gruplarının kuruluşunda bu güdünün etkisi açıkça görülür.

2. Güvenlik İhtiyacı:

Bu ihtiyaç hem sosyal, hem de ekonomik güvenlik biçiminde belirir. Her iki güvenlik şekli de kaynağını gerçekleştirim, yani canlı kalmak, sağlıklı yaşamak ve gelişmek ana güdüsünden alır.

3. Saygınlık (İtibar) Kazanma İhtiyacı:

Herkes toplumda değerli bir yer sahibi, başarılı ve üstün kişi olmak ister. Bu ihtiyacını çeşitli yollarla karşılamaya çalışır. Eksiklik kaygısı, küçüklük duygusu insanı rahatsız eder ve mutsuz kılar. Bunu da gerçekleştirim içtepisine bağlayabiliriz. Zayıf olan, itibar görmeyen prestiji düşük kişilerin iyi yaşama ve kendilerini gerçekleştirme şansları daha azdır.

4. Cinsel Güdü:

Cinslik güdüsü biyolojik bakımdan cinsin devamını sağlayan bir ilgi, sosyal bakımdan bir kişiyi diğer bir kişiye yönelten bir eğilim olarak tanımlanır. Sigmund Freud buna Libido demiştir. Bu eğilim hayvan yada insan bütün canlılarda bulunur ve bütün yaşan süresince devam eder.

5. Özgürlük ve Özerklik İhtiyacı:

İnsanlar küçük yaştan itibaren davranışlarının engellenmesinden hoşlanmazlar. Üç, beş aylık bir bebek bile, kolları ve bacakları sıkıca tutulduğu zaman yüzü kızarır., ağlar, ellerini ve bacaklarını kurtarmak için bütün gücünü sarf eder. Bu duygular gençlik çağında daha kuvvetle belirir. Çocukların sık sık başkaları tarafından yapılmış, kendilerince anlaşılmayan kurallara boyun eğmek istemedikleri görülür. Gençler, kendi davranışlarını düzenleyen kuralları kendileri yapmak isterler.

6. Saldırganlık Güdüsü:

Psikolojik ya da fiziksel olarak başkasına saldırmak, alay edip onu küçük düşürmeğe çalışmak ta olumsuz sosyal güdüler arasında yer alır. Bazı kişilerde bu ihtiyacın davranışları daha çok etkilediği görülür.

7. Hazza Varma, Elemden Kaçma:

Zarar verecek şeylerden kaçma, organizma için faydalı şeylere yaklaşma eğilimi, geniş ölçüde fizyolojik güdülerden sayılırsa da, bu da zamanla toplumsallaşır. Sıkıntılı insanlardan ve işlerden kaçınmak, hayatın belli dönemlerinde karşı cinse yakınlık duymak, genel olarak sinema ve tiyatro gibi eğlenceli şeylerden hoşlanmak, bu güdüye örnekler olarak gösterilir.

Burada bütün toplumsal güdüler ele alınmış değildir. İnsanda yukarıda sayılanlara benzer çok çeşitli sosyal yada psikolojik ihtiyaç ve güdüler gelişir (Baymur, 1985, 69).

İnsan Gereksinimlerinin Değişik Türleri

Başarma gereksinimi gibi, hayvanlarda gözlemediğimiz bazı gereksinme türleri, insanların davranışında önemli rol oynar. Bu gereksinimler dolaylı olarak biyolojik gereksinimlerle ilişkilidir, ancak bu ilişki, bireyin içinde yetiştiği toplumun yaşayış tarzı ve değerler sisteminden büyük ölçüde etkilenmiştir. Etkilenmenin temelinde, toplum içinde oluşan öğrenme yaşantısı yer alır. Bu cins gereksinimlerin doyurulmaması ölüme yol açmaz, ancak bireyin yaşamını zorlaştırır ve psikolojik bakımdan bireyi sağlıksız kılar (Cüceloğlu, 1991, 250).

Bazı karmaşık insan gereksinimleri aşağıdaki gibidir.

Başarı: Mükemmellik standartlarına ulaşp, bu standartları aşmayı amaçlamak.

Sosyal kabul: Diğer insanların davranışlarımızı uygun bularak kabul etmelerini ve onlar tarafından beğenilmeyi istemek.

Bağımsızlık: Hiç kimseye gereksinme duymadan kendi yaşamını kendi yetenekleriyle ve gücüyle birleştirmek.

Bağımlılık: Başkalarıyla işbirliği yaparak, onların yardımıyla, desteğiyle yaşamını sürdürmek.

Açgözlülük: Başkalarının zararına dahi olsa, gereksinmesinden fazla mal ve kudreti kendi denetimi altında tutma isteği.

Güçlü olma: Başkalarının davranışlarını denetleyebilme, buna karşılık kendi davranışlarımızı istediğimiz gibi ve denetimsiz yapabilme isteği.

Düzenlilik: Kişinin çevresindeki ve kendi iç dünyasındaki karmaşıklığa son verip bir düzen kurma isteği.

Oyun: Kişinin hoşlandığı için, sırf zevk olsun diye davranma isteği (Cüceloğlu, 1991, 251).

1.4.5. FİZYOLOJİK VE TOPLUMSAL GÜDÜLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Fizyolojik ve toplumsal güdüler hiçbir zaman birbirlerinden ayırt edilmemekle beraber, daha çok fizyolojik, yada organik olan güdüler ile, daha çok sosyal yada psikolojik olan güdülerini şöylece karşılaştırabiliriz:

- 1) Fizyolojik güdüler canlı varlığın yaşamasını sağlar. Buna karşılık, toplumsal güdüler bireyin benliğinin, sosyal çevresinde statüsünün ve güvenliğinin korunmasına hizmet eder.
- 2) Organik ve fizyolojik güdüler, doğuştan itibaren kendini gösterir. Toplumsal sayılan güdüler ise, sonradan öğrenilir, yani ediktir.
- 3) Fizyolojik güdüler evrenseldir. Bunlar her yerde hatta bütün canlı varlıklarda aşağı yukarı aynı biçimde görülür. Toplumsal güdüler ise, toplumdan topluma, hatta bireyden bireye daha çok değişiklik gösterir.
- 4) Fizyolojik güdüler, daha çok ilk yıllarda davranışları etkilediği halde, toplumsal güdülerin ilerki yıllarda daha büyük bir güç kazandığı görülür.
- 5) Sosyal güdüler, fizyolojik güdülerin evriminden meydana gelmekte iseler de, onlardan ne daha zayıf, ne de daha az önemlidir. Hatta zamanla sosyal güdülerin çok büyük bir güç kazanıp fonksiyonel özerklik kazandığı görülür (Baymur, 1985, 71).

1.5. MOTİVASYON

Kişiyi bir harekette bulunmaya veya bir çok hareket alternatifinden birini tercih etmeye iten ve nispeten bir süreklilik gösteren faktörlere motiv denir. Motivasyon ise, bir motivin etkisiyle ve mevcut şartlara bağlı olarak bir davranışa, yani spor faaliyetine yol açan ve bu faaliyeti sürdüren sürecin adıdır.

Bu motivasyon süreci içerisinde hem zihni, hem de duygusal faktörler etkili olur. Son zamanlardaki çalışmalar, motivasyonun daha çok zihni bir süreç olduğu şeklindeki görüşü destekler niteliktedir. Fakat, motivasyon ve duygusal faktörler arasında da karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Bir yandan, motivlerin etkisiyle oluşan faaliyetin başarılı ve ya başarısız bir şekilde sonuçlanmasına bağlı olarak duygusal tepkiler ortaya çıkarken, diğer yandan da, duygular davranışlarımızı motive etmektedir. Mesela, başarısız olmaktan duyulan bir endişe, başarısızlıktan kaçınma davranışını körükler ve daha temkinli davranmaya yol açar. Bu yüzden motivasyon konusunun duygusal faktörler arasında değerlendirilmesi uygun görülmüştür (İkizler, 1994, 47).

Öztabağ'a (1974) göre motivasyon, etkili kuvvetlere göre birey yada grubun hareket kazanmasına motivasyon adı verilir.

Alderman'a (1974) göre motivasyon, bağlantıları ve sonuçları tarafından kontrol edilen davranışın yönü, seçicilik eğilimi ve bu eğilimdeki davranışın hedef başarılincaya kadar ısrarlılığıdır.

Carron'a (1988) göre motivasyon, davranıştaki seçicilik, yoğunluk ve ısrarlılığı izah etmek için kullanılan bir terimdir.

Barron'a (1983) göre motivasyon, bazı hedefleri başarmak için davranışı harekete geçiren, ona güç ve yön veren kuvvetlerle ilgili bir dizi süreçtir.

Cratty'e (1983) göre motivasyon, geniş olarak düşünüldüğünde insanları değişik koşullar içinde hareket etmeye veya etmemeye zorlayan süreçler ve faktörleri ifade eder.

Konter'e (1994) göre motivasyon, belirli içsel ve dışsal koşullar altında iradi ve iradi olmayan eylem ve hareketlere yönelik insanda (sporcuda) var olan pozitif ve negatif motivlerin savaşımla belirlenen bir olgudur. Yine Konter'e göre motivasyon, en genel anlamıyla tarihsel, toplumsal, ekonomik, biyolojik, fizyolojik, kültürel, düşünsel ve duygusal mirası taşıyan insanın bunların etkisi altında belirli bir eyleme yönelik olarak iradi ve iradi olmayan bir şekilde aktive olmuşluk derecesidir.

Her günkü dilde motivler (güdüler)'le motivasyon benzer şekillerle kullanılmasına karşın, bu iki kavram birbirleriyle ilişkili olsalar da ayrı tutulmalarında yarar vardır.

Motivler kişiyi belirli aktiviteler yapmaya teşvik eder. Motivler kişilerdeki eğilimlerdir. Bunlar belirli koşullar altında aktive olurlar ve davranış içinde gerçekleşirler. Motivler insanların birbirlerinden farklı olabilecekleri karakteristiklerdir. Örneğin ilişki kurma motivisi, başarıma motivisi, güç motivisi, araştırma motivisi vb. Bütün bunlar bir katalog meydana getirecek büyüklükte uzatılabilir.

Motivasyon belirli bir zamanda belirli bir aktivitenin yerine getirilmesi için sorumlu tutulmuş organizmanın durumuyla ilişkilidir. Bu organizmanın durumu bir kural olarak içsel (kişisel) ve dışsal (çevresel) faktörlerin kombinasyonunun sonucudur.

Motivler gerçekleştiği, aktive olduğu zaman motivasyon bahsi vardır. Bir sporcunun başarılı olmak için motivasyonu sadece sporcunun başarıma arzusu veya başarı motivine bağlı olmayıp rakibin ününe ve toplumun ilgisine vb. bir çok faktörlere de bağlıdır. Çevresel

koşullar ve biyolojik olarak yerleşmiş güdüler birlikte önemli rol oynarlar. Motivler kişinin motivasyonunu belirleyen önemli faktörlerdir. Farklı motivler aynı zamanda aktive olabilirler bu motivler birbirlerine antagonist (Zıt, karşıt) yapıya da sahip olabilirler. Yani doğanın, toplumun ve düşüncenin temelinde, işleyişinde rol oynayan zıtlıklar ve çelişkiler savaşımının burada motivler savaşımı şeklinde kendisini göstermesi söz konusudur. Bu motivler savaşımı belirli bir anda motivasyonun kuvvetini birlikte belirlerler.

Motivler zaman zaman dürtülerle eş anlamlı kullanılmalarına karşın, dürtüler daha çok biyolojik-fizyolojik oryantasyonludurlar.

Beşer (1994) Futbolda psikoloji ve başarı adlı kitabında motiv ve motivasyonla ilgili olarak şunları söylemektedir. Motivasyon = Güdülenme'dir. Bireyin içinde yaşadığı biyolojik ve toplumsal ortamda varlığını sürdürebilmek için bulunduğu davranışlarının nedenine Motif = Gülü, ve bütünü ile bu olguya Motivasyon = Güdülenme denir (Konter, 1995, 10).

Gülü: Bir gereksinimi ve hedefe yönelik olan davranımı ifade eden bir terim; genellikle gereksinim veya dürtü ile eş anlamlı kullanılır.

Gereksinim: Bireyin içindeki fizyolojik veya sonradan edinilmiş herhangi bir eksiklik yada yetmezlik; genellikle dürtü veya güdüyle eş anlamlı kullanılır.

Dürtü: Davranışa veya faal çabalamaya iten gücü ifade eden bir terim; genellikle güdü yada gereksinimle eş anlamlı kullanılır.

Güdülenme: Gereksinimlerle harekete geçen ve hedeflere yönelmiş davranımları ifade eden genel bir terim (Konter, 1995, 8).

1.5.1. MOTİV (GÜDÜ)

Motiv insanı belli bir eyleme doğru yönlendiren, uyandırıp iten psikolojik olgulardır. Bojoviç'e göre insan gereksinmesinde, yerini bulmuş olan herşey (Tasarımları, idealleri, hisleri, yaşayışları vb.) ve dış dünyanın bütün cisimleri, motiv özelliğini oluşturabilir.

İnsanın atacağı adım ve tutumunu değerlendirebilmek için motivlerini açığa kavuşturabilmek gerekir. Her kompleks iradesel eylem motiv dediğimiz içsel iticilerin etkisi altında motive edilmiştir.

Motiv, bir takım yada insan grubunun yön kazanmasında etkili olan yönetici nitelikteki kuvvetlere denilir.

Orhan Hançerlioğlu'nun, Toplum Bilimleri Sözlüğünde motivle ilgili olarak şunlar söylenmektedir. Motiv, güdü başlığında ele alınmaktadır. Güdü, Fransızca da motif, Almanca da motiv, İngilizce de motive sözcükleriyle eş anlamlıdır.

Birmingham Üniversitesince hazırlanan Collins Cobuild'ın İngilizce sözlüğünde motiv şu şekilde tanımlanmaktadır. Motiv, kişinin davranış şeklini etkileyen amaç ve gayesidir.

Motif, makinayı işletmek için kullanılabilen, enerji sağlayan bir güçtür. (Konter, 1995, 4).

1.5.2. MOTİVLERİN ÖZELLİKLERİ

Motivler, eğitime, emeğe, savaşa ve sportif eyleme yönelik olabilirler. Motivler, basit, tek ve kompleks özellik gösterebilirler. Motivler, uzak ve dayanıklı, hedefli ve amaçlı, kişisel ve sosyal, genel ve özel karakter taşıyabilirler.

Basit eylemde motivler tektirler, karmaşık olanlarda ise birkaç motiv olabilir. Bunlar bilincine varılmış veya varılmamış olabilirler. Freudçuluk bunları biyolojikleştirip, mistik yapar ve aralarındaki ilişkileri koparır. Oysa ki, motivler arasındaki ilişkilerin, etkileşimlerin, darlık ve genişliklerin, tarihsel ve toplumsal koşulların, derin önemini görmek gerekir.

Toplumsal yönden motivler, karakter ve rolleriyle birbirlerinden şu şekilde ayrılırlar, Durumsal ve yerel (Lokal), Uzak ve Dayanıklı.

Uzun süre hareketsiz kalan kişi biraz hareketlenmenin gereğini duyacaktır. Hareketlilikten doğacak kendisini daha iyi ve memnun hissetme kişinin aktivitesini motive ederek bir çok fiziksel alıştırmanın birbiri ardınca yapılmasına neden olacaktır. Bu olayda ortaya çıkan motivasyon durumsal ve kısa sürelidir, eyleme lokal karakter verir.

Aynı zamanda sporu seven ve sporun kendi gelişimi üzerindeki rolünün bilincine varan diğer bir kişi ise yıllar süren, sistemli bir şekilde Beden Eğitimi ve Spor alıştırmalarıyla uğraşır. Burada motiv bilince dönüşmüştür. Uzak ve dayanıklıdır.

Eylemin gidişi içinde motivler, belirli özel bir hedefi, veya bir çok hedefler sonucunda varılacak bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olabilirler. Bazı insanlar sağlık ve sıhhatleri için diğer bazıları da, uluslar arası rekorlar için gayret gösterebilirler (Konter, 1995, 5).

Toplumsal açıdan motivler kişisel ve sosyal önemli olabilirler. Kişisel motivler aşırı bir şekilde gelişerek egoistik motivlere dönüşebilirler ve sosyal olmayan karakter kazanabilirler. Örneğin kişisel motiv olan sporda yüksek derece elde etmek, rekorlar kırmak gibi bir hedefe kişinin ne pahasına olursa olsun, başkalarının yaşamı bile söz konusu olsa gerçekleştirme isteği, bir başka kişi ise daha çok toplumsal hedef ve amaçlarla ilgili motivlere sahip olabilir.

Motivler durağan değil hareketlidirler ve karşılıklı etkileşimde bulunurlar. Motivler zıtlıklar ve çelişkiler içinde karşılıklı mücadele etmektedirler. Motivler dönüşüme uğrarlar (Konter, 1995, 6).

1.5.3. İÇSEL VE DIŞSAL MOTİVASYON

İçsel olarak motive olmuş insanlar kompetant (becerikli,usta, ehli) olmak için içsel açlığa sahiptirler. Bu insanlar başarılı olmak için kendilerini yönetebilme özelliğine sahiptirler. Kompetantlık ve kendini yönetebilme, başarılı olmak için kişilerin takip ettikleri içsel niteliklerdir.

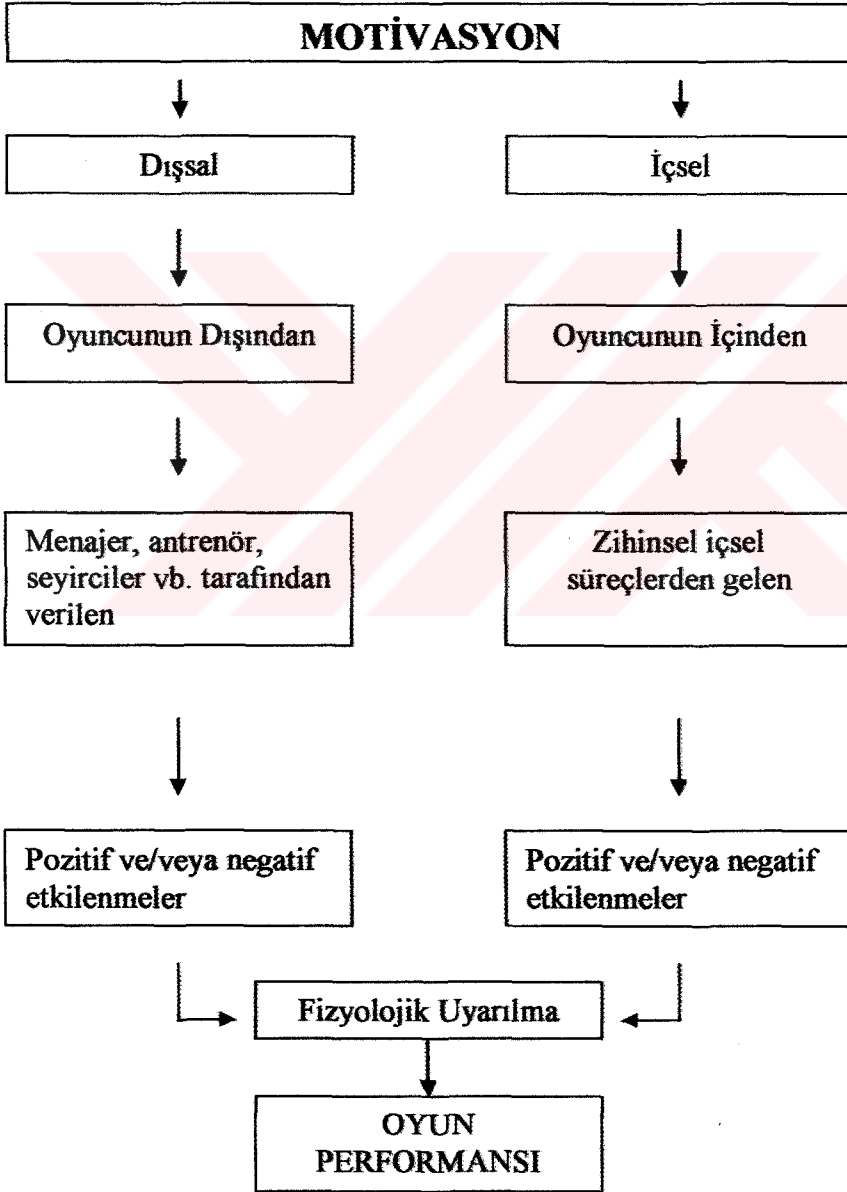
İçsel olarak motive olmuş insanlar oyuna ve onurlarına düşkündürler. Bu duyulan içsel onur onları en iyisini ortaya koymaya motive eder. Etraflarında bir çok insanların olması onlar için önemli değildir. Yalnız başlarına, yaptıklarını büyük bir zevk olarak sürdürürler. Yalnız başlarına oynamaktan büyük bir içsel zevk üreterek oynayan çocukları hiç görmediniz mi?

Dışsal motivasyon, diğer insanlar aracılığıyla gelen, negatif ve pozitif etkilerde bulunabilen, davranışın tekrarlanma olasılığını artırıp, azaltabilen, maddi ve manevi değerler taşıyabilen güçlendirme veya pekiştirmelerdir. Dışsal ödüller, maddi materyaller olabilir.

Örneğin kupalar, paralar, madalyalar vb. Dışsal ödüller maddi olmayan kaynaklardan gelebilir. Örneğin, takdir edilme, övülme, alkışlanma vb.

İçsel ve dışsal ödüllerin her ikisi de sporcuların veya öğrencilerin motivasyonları üzerinde etkili olur. Ancak, sporcuların bu her iki ödüle de verdikleri önem büyük ölçüde farklılaşır. Bazı oyuncular dışsal, diğer bazıları da içsel ödüllerin varlığında daha iyi performans ortaya koyarlar (Konter, 1995, 28).

Aşağıdaki şekil motivasyon, uyarılma ve performans arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 2. Motivasyon, uyarılma ve performans arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

1.5.4. SPOR MOTİVLERİ

Motivlerin temelinde ihtiyaçlar yatar. Açlık, susuzluk, uyku gibi temel ihtiyaçlar veya sosyal ilişki kurmayla itibar gibi daha ileri ihtiyaçlar, bu ihtiyacı giderme ve mevcut eksikliği telafi etme yönünde, genel ve başlangıçta spesifik olmayan bir eylem hazırlığına yol açarlar. Daha başka bir ifadeyle, ihtiyaçlar; var olma, kendini koruma gerçekleştirmeye yarayan objektif gereklilikler şeklinde kendini gösterir. Mesela, hareket ihtiyacını yeteri kadar tatmin etmeyen bir kişi, bunun sonucunda kendi sağlığıyla psikolojik ve fiziki sağlığını tehlikeye atar.

Bu ihtiyaçların subjektif yansıması olarak değerlendirilen motivler, faaliyetin objektif şartlarıyla olan bağlantıları sayesinde onlara somut bir içerik kazandırır. Mesela, sporla ilgilenen bir kişi hareket ihtiyacını tatmin etmek için çevresindeki bir spor kulübüne katılarak spor yapmayı ister. Başkalarıyla birlikte spor yaparak kendini kabul ettirme, huzurlu olma veya psikolojik ve fiziki performans yeteneğini geliştirme motivleri, bu isteğin belirlenmesinde rol oynarlar.

Hareket ihtiyaç, tatmin olmanın spor türü, spor aletleri, diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurma gibi objektif şartlarını bulduktan sonra, başkalarıyla iletişim kurma gayreti, sağlıklı olma gayreti gibi motivlerle birlikte somut bir içerik kazanır. Motiv artık, objektif şartlarla karşılıklı etkileşimi, yani belli bir spor türünün icrasını başlatan faktördür (İkizler, 1994, 48).

Gabler, belli bir spor faaliyetinin hedefini belirleyen spor motivlerini, faaliyetin kendisi ve bu faaliyette bulunan sporcuyla olan ilişkilerine göre, iki bölümde incelenmiştir. İlk bölümdeki motivler, ya doğrudan spor faaliyetinin kendisiyle, ya spor faaliyetinin sonucuyla, ya da daha ileri bir amaca ulaşmak için bir aracı olarak yine spor faaliyetinin kendisiyle ilgilidir. Sporcuyla olan ilişkilerine göre ise motivler, doğrudan veya toplumsal bir çerçeve içerisinde dolaylı olarak sporcunun kendisiyle ilgilidir. Bu düzenlemeye göre spor motivleri, altı gruba ayrılmaktadır.

- Spor faaliyetinin kendisi ve doğrudan sporcuyla ilgili motivler: Bedeni faaliyet , hareket, belirli spor hareketlerinden zevk alma, kendini tanıma ve geliştirme, bedeni meydan okuma, macera, gerilim, heyecan.
- Spor faaliyetinin kendisi ve toplumsal çerçeve içerisinde sporcuyla ilişkili motivler: Karşılıklı toplumsal etkileşim, başkalarıyla birlikte spor yapmaktan zevk alma.

- Spor faaliyetinin sonucu ve doğrudan sporcuyla ilgili motivler: Kendi kendini onaylamaya yönelik başarı motivi.
- Spor faaliyetinin sonucu ve toplumsal çerçeve içerisinde sporcuyla ilgili motivler: Kendini gösterme, başkaları tarafından onaylanma, toplumsal itibar görme, prestij, üstünlük.
- Daha ileri amaçlara ulaşmak için aracı olarak spor faaliyetinin kendisi ve doğrudan sporcuyla ilgili motivler: Sağlık, dış görünüş, boş zamanları değerlendirme, maddi kazanç, seyahat.
- Daha ileri amaçlara ulaşmak için aracı olarak spor faaliyetinin kendisi ve toplumsal çerçeve içerisinde sporcuyla ilgili motivler: Arkadaşlık, başkalarıyla ilişki kurma, saldırganlık, toplumda bir yer edinme, ideoloji (İkizler, 1994, 49).

Spor her türlü toplumsal olayla karşılıklı ve karmaşık bir ilişki içerisindedir. Bu sebeple, bazen yukarıdaki sınıflama spor motivlerini tanımlamada yetersiz kalır. Sporcularla spor yapmayanları karşılaştırarak spor yapmanın motivleri hakkında ilave bilgiler edinebiliriz. Eğer sporcular bazı noktaları spor yapmayanlara göre daha önemli buluyor, başka hedeflere daha fazla değer veriyor veya başka motivler geliştirerek kendilerini gösteriyorlarsa, aktif spor faaliyetinin temelinde yatan motivleri dolaylı yoldan tespit etmek mümkün olur.

1.5.5. SPORDA MOTİVASYON

Sporda motivasyonu anlamak için, sporun biyolojik ve sosyal özelliklerini bilmek gerekir.

Spurun biyolojik özellikleri

Hareket uyarısı, organizma üzerinde etkisi olan uyarıların en önemlilerinden biridir. Bu uyarının yokluğu, erişkin organizmalarda atrofiye neden olurken, gelişmekte olan organizmalarda ise şekil ve işlev bozukluklarına yol açar. Yani hareket bireyin en önemli gereksinimlerinden biridir. Bu gereksinimin belli kurallara bağlı olarak düzenli bir biçim ve sıklıkla karşılanması ise, yani spor yolu ile karşılanması durumunda organizmada göz ile görülebilen, çeşitli araçlar ile ölçülebilen olumlu değişiklik ve gelişmeler sağlar. Bireyin kemikleri kalınlaşır, kasları gelişir, kas gücü ve dolaşım sisteminin verim ve dayanıklılığı artar, hareketleri yumuşaklık ve akıcılık kazanır, fiziksel performansı yükselir. Kişi daha güçlü ve sağlıklı olarak toplumun diğer bireylerine üstünlük kazanır. Bu üstünlük ona toplum ile daha sağlıklı ilişkiler kurma olanağı verir.

Sporun sosyal özellikleri

Günümüzde spor bir boş zaman etkinliği olmaktan çıkıp, büyük bir propaganda etkisine sahip sosyal-politik-ekonomik niteliklere sahip bir toplumsal kurum olmuştur. Özellikle son yıllarda görülen performans patlaması yazılı basın, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, geniş halk yığınlarının spora olan ilgisini arttırmış, bu ise politikacı ve işadamlarının spora el atmasına neden olmuştur. Böylece spor bazı vücut hareketleri yada basit bir yarışma olayı olmaktan çıkmış kitleleri yerinden oynatan heyecan ve izleme aracı olmuştur. Tüm bu gelişmeler spora ilgi duyan yada duymayan yüz binlerce genci değişik biçimde etkilemiştir. Onlara, kendi küçük çevrelerinde beğenilmekten başlayıp, toplumsal bir kahraman olmaya, uluslar arası ün kazanmaya uzanan manevi hazlardan, daha iyi parasal koşullardan, toplumsal sınıf değiştirmeye uzanan geniş olanaklar sağladı. Daha çok genç daha erken yaşlarda spora başladı. Daha çok sayıda bilim ve spor adamı, spor alan ve araçlarını daha yüksek performans sağlayacak biçimde geliştirme çabası içine girdiler. Bütün bunların sonucunda inanılmaz bir performans gelişmesi oldu. Gelişen performans daha çok ilgi uyandırdı. Sonuçta spor 20. Yüzyılın en önemli kurumlarından biri oldu. Bu gelişmeler gençlerin spor motivasyonlarını büyük ölçüde etkiledi (Dorak, 1999, 48).

Sporda motivasyonu nitelik ve nicelik açısından olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

1. Nitelik açısından spor motivasyonu
 - a. Genel spor motivasyonu
 - b. Özel spor motivasyonu
2. Nicelik açısından spor motivasyonu
 - a. Yeterli motivasyon
 - b. Yetersiz motivasyon
 - c. Aşırı motivasyon

1.5.6. NİTELİK AÇISINDAN SPOR MOTİVASYONU

Genel spor motivasyonu

Bu motivasyonun temelinde yatan, takdir edilme gereksinimi, arkadaş arama, çevre edinme gibi sosyal gereksinimlerdir. Bu motivasyonu iyi kavranabilmesi için sporunun sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin neler olduğunun iyi bilinmesi gerekir. Her insanın sosyal ve psikolojik gereksinimleri farklıdır. Bu gereksinimlerin mantıksal bir sıralaması çok

zor yapılabilir. Çünkü, kültür, çevre, aileden gelme bazı değer ölçüleri kişinin motivasyonunu etkilemektedir. Ülkede en çok ilgi çeken spor dalları, toplum düzeyinde spora verilen değer, ailenin spora verdiği değer kişiyi etkileyecektir. Genel olarak kişiyi spora yönelten sosyal ve psikolojik gereksinimler şöyle sıralanabilir:

1. Etkin olma isteği: Birey özellikle genç insan, yaşı gereği sahip olduğu fazla enerjisini, düzenli bir spor etkinliği ile harcayabilir. Daha ileri yaşlarda ise, sağlıklı kalabilmek için yaşına uygun bir spor dalı ile uğraşabilir.
2. Kendini bulma: Birey eksik yanlarını yada bulunduğu çevredeki başarısızlıklarını spor ile gidermeye yönelebilir. Buna ek olarak, herkeste bir kendini tanıma, sınama, bulma gereksinimi vardır. Birey sporda bu olanağı bulabilir.
3. Kendini anlatma, kanıtlama: Bu gereksinim, en kolay spor ile karşılanabilir. Ayrıca spor bireye bir gruba uyma, kurallara uyma, rahat ilişkiler kurma gibi özellikler kazandırır.
4. Tanınma, ün kazanma gereksinimi: Her yaştaki insanda bulunan tanınma ve ün kazanma gereksinimi özellikle genç yaşlarda en kolay spor ile karşılanabilir.
5. Saygınlık ve üstünlük sağlama gereksinimi: Sporun bireye kazandırdığı fiziksel güç, motorsal beceri, çalışma disiplini, kendine güven duygusu, artmış yaşam tutkusu gibi özellikler onun başarısını ve buna bağlı olarak toplum içindeki saygınlığını artırır.
6. Egemen olma isteği: Kendine ve başkalarına egemen olma tutkusu en kolay ve sosyal olarak spor yolu ile gerçekleşir.
7. Macera tutkusu: Bir çok insanda bulunan macera tutkusu seçilen spor dalının şekline göre en kolay spor yolu ile doyuma ulaşır. Dağcılık, paraşütçülük, otomobil ve motosiklet yarışçılığı gibi gerçek bir yaşamsal tehlike yaratan spor dalları yanında, yarışma sporlarında sonucun hiçbir zaman önceden bilinmemesi, sporun her dalına macera ögesi kazandırmaktadır. Bu nedenle macera tutkusunun en güzel ve insani doyumu ancak spor ile olur.
8. Bir karar verme durumunda olma isteği: Sporcu, spor yapmaya başladıktan sonra, antrenmana katılmaya, yarışmaya ve yarışma sırasında çeşitli durumlara uygun davranışlara kadar, tam ve özgür bir karar verme durumundadır. Bu durum böyle bir gereksinimi olanlar için yeterli bir güdüdür.

Özel Spor Motivasyonu

Bu motivasyon tamamen biyolojik içerikli olup, hareket, oyun, hareket ederek rahatlama, yüksek kondisyona sahip olma, güçlü olma, sağlıklı olma dürtülerinden kaynaklanmaktadır.

1.5.7. NİCELİK AÇISINDAN SPOR MOTİVASYONU

Yeterli Motivasyon: Sporcu yarışmaya hazırdır. Fizyolojik ve psikolojik açıdan kazanmaya adaydır.

Yetersiz Motivasyon: Sporcunun motivasyon düzeyi düşüktür. Bu durum kendini hem antrenmanlarda hem de yarışmada kendini gösterir. Spor ile olan ilişkilerinde bir gevşeklik, isteksizlik, vurdumduymazlık egemendir. Karşıt takımın ya da oyuncunun zayıf oluşu, yarışmanın önemsiz oluşu v.b. gibi etkenler, sporcuyu ya da takımı etkileyerek, sporcunun yada takımın motivasyon düzeyini düşürebilirler. Bunun sonucu start tembelliliği denilen durumdur. Böyle bir durumdaki belirtiler: Hareketlerde uyuşukluk, yavaşlık, kas tonusunda düşme, esneme ve genel bir hareket isteksizliği, genel davranış gevşekliliği, tembellik, keyifsizlik, yarışmayı bırakma eğilimi, nedensiz bir yorgunluk, girişim yetersizliğidir. Yarışma sırasındaki davranışlar: Mücadele enerjisi yok, irade gücü çabuk kaybolur, sporcu bulunan güçlerini harekete geçiremez, kullanamaz, bütün davranışlarının düzeyi düşmüştür. Bu durumdaki sporcuların psikolojik gerilimini arttırmak gerekir.

Aşırı Motivasyon: Sporcunun motivasyon düzeyi çok yüksek olup, yarışma öncesi genellikle start telaşı denilen durum ile kendini belli eder. Sportif başarısızlıkların nedeni olarak aşırı motivasyon durumu, yetersiz motivasyondan çok daha sık görülür. Özellikle performans sporunda ve profesyonel sporda, her yarışma sosyal ve ekonomik açıdan büyük önem taşır. Bu durumda görülen belirtiler şunlardır: Kuvvetli bir uyarılma durumu, kalp çarpma sayısında artma, terleme, işeme isteği, ellerde titreme, bacaklarda halsizlik, aşırı sinirlilik, dalgınlık, davranışlarda denetimsizlik, unutkanlık, güvensiz bir görünüş, acelecilik, nedensiz bir uğraşım isteği. Yarışma sırasındaki davranışları ise: Sporcunun genel olarak etkinliği bozulmuştur, rastgele ve düşünmeden mücadele eder, taktik planı yitirmiştir, tempo duygusu yok olmuş, hareket akışı bozulmuştur. Yüksek teknik isteyen hareketlerde çok yanlış yapar. Sporcunun kassal gerginliği yükseldiği için hareketlerin yumuşaklığı yok olmuştur. Bu

durumdaki sporcuya yapılacak yardımın, psikolojik gerginliği azaltacak nitelikte olması gerekir (Dorak, 1999, 51).

1.6. ÇOCUK VE SPOR

1.6.1. ÇOCUKLARDA SPOR VE ÖNEMİ

Astrand'ın dediği gibi; insan organizması hareket için yaratılmış ve düzeni ona göre kurulmuştur. Uygarlık ilerledikçe gerek ulaşım imkanlarının artması gerekse işçilikten tasarruf sağlayan çok sayıda alet ve cihazların ortaya çıkması, bedensel faaliyetlerin çoğunu modern yaşamda azaltmıştır. Bu durum insanları her geçen gün hareketsizliğe yöneltmiştir. Bu da insanlarda zamanla bir takım hastalıklar olarak kendini göstermeye başlamasına neden olmuştur. Spor, bu tür hastalıklarda bir tedavi aracı olarak kullanılmaktadır. Amerika Newyork hastanesi hekimlerinden Dr. Linn sporun bir yaşam tarzı içinde düzenli olarak yapılmasının insan sağlığına olan etkisini, vitaminlerin insanlar üzerindeki etkisine eş değer olduğunu ileri sürer. Konu ile ilgili uzmanlar sporu, insanın sağlık durumunu iyileştiren ve devamına yardım eden fiziksel aktiviteler topluluğu olarak tanımlarlar (Mengütay, 1999, 105).

Spor yalnızca sağlık ve gelişme için değil, aynı zamanda şahsiyet gelişimleriyle mental sağlıkları açısından da önemlidir. Spor yapan çocuklar kişisel deneyimlerini, yaratıcılıklarını geliştirir ve sorumluluk duygusu kazanırlar. Yardımlaşma ve işbirliği yapma, arkadaşlarına ve oyun kurallarına saygı gösterme gibi sosyal davranışları da kazanarak olumlu bir benlik gelişimi sağlarlar(Mengütay, 1999, 105).

Spor eğitimi alan çocuklar, aşağıda belirtilen özellikleri kazanmaktadırlar.

1. Çeşitli fiziksel aktiviteleri yapmak için gerekli becerileri öğrenmiştir.
2. Vücut ve kapsadığı alanın farkında olma, güç ve bağlantı gibi bileşikleri kullanarak hareket etmesini öğrenme.
3. Manipulatif, lokomotor ve non lokomotor becerilerde yeterlilik gösterme.
4. Kişisel olarak ve diğerleriyle performe edilmiş beceri kombinasyonlarında yeterlilik gösterme.
5. Yaptığı fiziksel aktivitelerde uzmanlık gösterme.
6. Tüm yaşam içinde fiziksel aktivite alışkanlığı kazanmıştır.
7. Fiziksel aktivite ile sağlıklı yaşam tarzının yararlarını anlar.

8. Dikkat etme, düşünceyi bir arada toplama, yaratıcılık, ve hayal gücünü kullanma yeteneğini geliştirmiştir.
 9. Hoşgörü ve iş birliği kazanıp kurallara saygı göstermeyi, yenilgi ve başarıyı görmüştür.
- Temel motorsal özellikleri kazanma, sağlıklı bünyeye sahip olma (Mengütaş, 1999, 107).

Genç sporunun çocuklar için faydalı olduğu genel olarak kabul edilir. Bu kabul etme, ulaşılabilen çok sayıda organize spor programları ve bu programlara katılan çocuklardan çıkartılır. Örneğin Amerika'da 6-16 yaş arasındaki 20 milyon çocuk organize spor programlarına dahildir. Genç sporunun faydaları iki önemli kategoriye ayrılır: (1) çocuk gelişimi ve sosyalizasyon, ve (2) sosyal kontrol. Birinci madde çocukların zihinsel, sosyal ve fiziksel zenginleşmesini sağlarken, sosyal kontrol de ise uygun sosyal değerler ve davranışların edinilmesi yatar. Genç sporlarını destekleyen en önemli sebeplerden bir tanesi karakter gelişimi sağlamasıdır (Seppo&Hatfield, 1993, 86).

1.6.2. ERKEN YAŞTA SPORA BAŞLAMAMIN YARARLARI

Sporun yararları ve gerekliliği konusunda önemli ölçüde fikir birliği sağlanmaktadır. Özellikle erken yaşlarda spora başlamanın getireceği alışkanlık, ileride yaşam boyu spora katılımın temellerini atacak, sağlıklı ve zinde bir organizma kazanılmasına yardımcı olacak, üretken ve mutlu bireyler olmayı sağlayacaktır. Öte yandan, erken yaşlarda katılımı ilgili olarak, bazı bilgilerin her kesim tarafından bilinmesi ve hatırlanması yararlı olacaktır. Özen gösterilmediğinde, yararlı olması hedeflenen uygulamalar, küçük yaştaki bireyleri hem bedensel hem de zihinsel olarak olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Her çocuğun fiziksel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişimi birbirinden farklıdır ancak, belli gelişim dönemleri, eğilimler ve belirli davranış kalıpları hemen her çocukta ortaktır. Çocuğun gelişim dönemleri birbirinden kesin sınırlarla ayrılmaz. Gökkuşağının renkleri gibi bir önceki dönemin özelliklerinin geçişleri ve izleri bir sonraki dönemde de kendisini gösterebilir. Bu dönemlerin özellikleri anne ve babalar, antrenör ve eğiticiler hatta çocukların kendileri tarafından bilindiğinde, hazırlanacak programlar daha başarılı ve sağlıklı olacaktır. Böylece katılım ve paylaşım artacaktır.

Bu bağlamda spor, çocukluk ve ergenlik döneminde sağlıklı büyüme ve gelişmeyi destekler, çok yönlü gelişmeye olanak sağlar. Gelişim, özelliklerini bilen niteliklerinin olması, bu olanakların tüm gençlere ulaşabilir yaygınlıkta bulunması gerekmektedir. Hatalı

yaklaşımlar en kırılgan dönemlerini yaşayan gençler için çok örseleyici yaşantılara neden olabilmektedir. Çocukluk ve ergenlik döneminde bedensel etkinliklere katılım büyüme ve gelişmeyi desteklemektedir.

Her çocuğun günde en az bir saat kadar fiziksel olarak aktif olması gerekmektedir. Bu şekilde, kalp ve damar, hareket, solunum sistemi sorunları ile diyabet gibi daha ileri yaşlarda ortaya çıkma olasılığı olan hastalıklara yakalanma riskinin azaltılması mümkündür. Uygun ve bilinçli bir şekilde planlanmış fiziksel etkinlikler ve sporla bu sistemlerin işlevleri daha verimli düzeye getirilebilir.

1.6.3. BEDENEN EĞİTİLMİŞ BİREYİN ÖZELLİKLERİ

- Çeşitli fiziksel aktiviteleri yapmak için gerekli becerileri öğrenmiştir,
- Fiziksel aktiviteye düzenli olarak katılır,
- Fiziksel olarak fit olur,
- Fiziksel aktiviteye katılmanın faydalarını ve etkilerini bilir,
- Fiziksel aktivite ve faydalarını sağlıklı yaşam biçimi olarak değerlendirir (Kretchmer, 1994, 113).

Spor yapmak yalnızca bedensel bir uğraş olmayıp, aynı zamanda bir sosyalleşme, bir topluma uyma sürecidir. Spor bir kurallar dizisi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca taşıdığı özelliklere göre, takıma uyma özelliklerini gerektirir. Gerek antrenman gerekse yarışma olsun başarıya ulaşmak bu günlük yaşantıda pek bulunmayan kurallara uymak ile mümkündür. Bu ise yeni bir uyum süreci demektir. Bu uyum süreçlerini başarı ile tamamlayan genç sporcu artık yeni bazı özelliklere sahiptir. Daha doğrusu mevcut bazı niteliklerini geliştirmiştir. Sporda başarılı olabilmek için bazı bedensel ve ruhsal niteliklere sahip olmak gerekir. Bu nitelikler şöyle sıralanabilirler:

- Gelişmiş bir kas ve iskelet yapısı,
- Yüksek teknik hareketler için yüksek motor beceri,
- Bu hareketleri uzun süre yapabilmek için yüksek kondisyon,
- Çeşitli, ruhsal, fiziksel ve bedensel engellemelere rağmen başarabilmek ve başarısızlık halinde uğraştan kopmamak için gerekli kişilik özelliklerine sahip olmak.

Spora başlamak için bu nitelikler gereklidir. Ancak unutmamak gerekir ki, spor yapmayı sürdürdükçe bu nitelikler gelişir. Bu gelişme belli kurallara göre olur. Bu kuralların temelinde sportif etkinliğin kişilik üzerinde etkileri bulunmaktadır. Ve spor dallarına göre değişiklik gösterir. Çeşitli bilim adamları, düşünürler, spor ahlakçıları, sportif etkinliğin kişilik üzerine etkilerini şöyle genelleştirmektedirler:

1. Spor karakteri şekillendirir,
2. Takım sporları işbirliği yapmayı öğretir,
3. Bireysel sporlar kişisel disiplini geliştirir,
4. Spor erkekçe mücadeleyi öğretir,
5. Tehlikeli idmanlar cesareti artırır,
6. Beden eğitimindeki serbestlik ve zorunlu olmayış, öğrenci-öğretici ilişkilerini geliştirerek, sporcunun sosyalleşme sürecini kolaylaştırır,
7. Bazı spor dalları yüksek bir iletişim değerine sahiptir. Özellikle bedensel temasın olduğu spor dallarında bu daha belirgindir.
8. Spor, saldırganlık dürtülerini, doğal yolla ve sosyal kurallara uygun olarak boşaltmayı öğretir (Başer, 1985, 46).

1.7. OKUL VE SPOR

1.7.1. GENEL OLARAK OKUL KAVRAMI

Okul, Aile gibi tabii bir kuruluş olmaktan ziyade, belli amaçları gerçekleştirmek üzere meydana getirilmiş sosyal bir teşekküldür. Onun meydana gelişini sağlayan en önemli etken, ferdin ve toplumun bilgi alma ihtiyacıdır. Onun için okulun yapısı, bir dernek, bir spor kulübü ve bir oyun gurubuna benzemez. Okulu bütünüyle bir sosyal sistem ve organizasyon olarak ta görmek yanlıştır. Çünkü okulun yapı ve fonksiyonları, klasik sosyal sistem ve organizasyonlardan farklıdır. Onun için sosyal kurum ve organizasyonların incelenmesinde takip edilen metotların üzerinde bazı düzeltme çalışmalarının yapılması ve bu konuya sosyolojinin yanında diğer bilimlerin de eğilmesi gerekir. (Akyüz, 1991, 247)

Genel anlamı içerisinde okul, belli bir yeri olan, belli bir süre devam eden, öğrenci ve öğretmeni değişen, geniş bir çerçeveye hitabeden, eğitim faaliyetini planlı ve programlı bir

şekilde sürdüren, yani öğrenme faaliyetini organize bir ders faaliyeti olarak devam ettiren, genel ve mesleki çeşitler içerisinde şekillenen bir kuruluş olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda okul, küçük çaplı bazı fonksiyonların genel bir eğitim ve öğretim amacı çerçevesinde toplandığı bir kurumdur. Okul amaç ve fonksiyonlarının meydana getirdiği bir yapıdır. Yani okul olduğu için eğitim meydana gelmemiştir. Okul, eğitilme ihtiyacını gidermek için çeşitli güçlerin bir araya geldiği bir yapı olarak değerlendirilebilir. (Akyüz, 1991, 248)

Bu yapının elemanlarını iki grupta toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi amaç, muhteva, metot, bina, sınıf, laboratuvar ve okul bahçesi gibi cansız unsurlardır. İkincisi ise idareciler, öğretmenler, öğrenciler, danışmanlar, memur ve hizmetliler, okul aile birliği ve okul koruma derneği gibi canlı unsurlardır. Bu iki çeşit unsur belli bir eğitim mevzuatı içerisinde birleşerek bir sistem meydana getirirler. Bu sistemde unsurların rol ve statüleri belli esaslara bağlanmış ve hiyerarşi meydana gelmiştir. Böylece de okulu çeşitli statü ve rollerin meydana getirdiği sosyal bir sistem olarak tanımlamak mümkündür. (Akyüz, 1991, 248)

Okul eskiden kendi alanı dışında kalan, yani eğitim ve öğretim dışında bulunan yaşam kapsamlarını ve insan yetiştirme biçimini kendi yapısı içine almıştır. Bunun için oyun ve sporla ilgili bedensel alıştırmalar, müzik, tiyatro, tören ve geziler okulun konuları arasına girmiştir. Bir yaşayış biçimi olarak kabul edilen okul, Pestalozzi'nin ortaya attığı gözlem ilkesi, hayat okulu deyişi ile; öğrencilerin etkinlik göstererek yetişme işine bizzat katılmasıyla yeni ve son duruma girmiştir. O zamandan bu yana pedagoji; öğretmenin ve eğitici topluluğun kişiliğinde asıl önemi bulmuştur. Bunlar karşısında eğitimle öğretimi birbirinden ayırmak olanaksız hale gelmiştir. Hayatın, yetişmenin, devletin, bilimin, ekonominin ve toplumun bütün güçleri, özellikle çağımızda bir yaşayış topluluğu olarak okula muhtaçtır. Modern hayatın yapısı, okul dışında insanın kendi kendine yetiştirmesi olanaklarını çok daraltmıştır. Bunun için eğitim de okulun başlıca görevi haline gelmiştir. Bütün toplumsal güçler okula muhtaçtır; çünkü okul artık yalnızca öğretimin sınırları içinde kalmaz, hayatın ve yetişmenin bütün konularını içine alır. Sağlıklı bir hayatın bulunduğu okul, eğitilecek insanların bütün yeteneklerini meydana çıkarır, işler ve geliştirir (Özmen, 1999, 16).

1.7.2. OKULLARDA SPOR VE ÖNEMİ

Beden Eğitimi, bireyin beden sağlığını, ruh sağlığını, beden becerilerini geliştirmeye yönelik, gerektiğinde çevresel koşullara ve katılımcıların özelliklerine göre değiştirilebilen esnek kurallara dayalı oyuna, cimmastiğe, spora dönük alıştırma ve çalışmaların tümünü kapsayan geniş tabanlı bir etkinliktir (Aracı, 1998, 13).

Spor, beden eğitimi faaliyetlerini özelleştirerek çeşitli branşlarda somutlaşmış, üst düzeyde yapıldığında fizyolojik, psikolojik, estetik, teknik özellikleri gerekli kılan yarışmaya dayalı ve katı kurallarla çevrili bir etkinliktir. Görünürdeki en çarpıcı amacı yarışmak ve kazanmaktır.

Ulusların geleceği, yetişmiş ve yetişmekte olan gençlerin fiziksel ve ruhsal olgunluğuna bağlıdır. Uygarlık, bireye verilen önem ve bu önemle bağlantılı olarak ona verilen eğitime dayanır. Eğitimden beklenen bireylerin, gizil güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkararak en üst düzeyde geliştirilmesine yardım etmektir. Bireyleri fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek çağdaş eğitimin temel ilkelerindendir. Çağdaş anlayışa uygun olarak eğitimdeki amacın gerçekleşmesi bireyin, zihinsel eğitimi yanında fiziksel eğitimi ile olasıdır. Beden eğitimi, genel eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır (Aracı, 1998, 27).

Her beden eğitimi etkinliği toplumsal bir deneyimdir ve çoğunlukla duyguları içerir. Bu tür etkinliklere katılan birey hareketler aracılığıyla duygularını ifade etme olanağı bulur. Saldırganlık, öfke, utangaçlık, kıskançlık vb. duygularında boşalım sağlar, bunları kontrol etmesini öğrenir. Baskı altındaki duygusal enerjiden kurtulmanın bir yolu spor yada oyun etkinliklerine katılmaktır (Aracı, 1998, 34).

Beden eğitimi etkinliklerine katılma, bireyin fiziksel olduğu kadar benlik gelişimine katkıda bulunur. Benlik genelde, “bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresine nasıl tanındığı konularındaki bilinçliliği” olarak tanımlanabilir. Birey bu bilince kendini başkaları ile karşılaştırarak ulaşır. Çocuk, diğer çocuklarla oynamaya başladığında kendisinin zayıf ve güçlü yönlerini anlamaya başlar. Oyunlar sırasında kendisi ile başkalarını karşılaştırır, yeterlilik ve yetersizliklerini fark eder. Fiziksel özellikleri nedeniyle akranları tarafından kabul yada reddedilir. Diğer yandan, kendini, kendi gözüyle görüşü ile, kendisine ilişkin

başkalarının görüşlerini karşılaştırır. Bu nedenle bireyin kendisini fiziksel olarak geliştirmesi yalnızca kendisi için değil, aynı zamanda fiziği ve fiziksel becerilerinin toplumsal imajı üzerindeki etkileri nedeniyle önemlidir (Aracı, 1998, 34).

Başarılı olma, bireyin önemli güdülerindendir ve doyurulması gerekir. Oyun ortamında uygun yarışmalar hazırlanarak bireylerin başarıya ulaşmaları sağlanabilir. Böylece bireyin kendine güveni artar, başarının kendisi öğrenme için ödül olur. Beden eğitimi programlarında çok çeşitli etkinliğe yer verilerek, bu etkinliklerde başarılı olabilmek için gerekli beceriler geliştirilebilir. Böylece her bireyin kişisel başarıyı yaşama olasılığı artar. Başarıyı yaşama bireylerin, beden eğitimine ilişkin olumlu bir tutum geliştirmelerine katkıda bulunur (Aracı, 1998, 35).

1.7.3. OKULLARDA SPOR EĞİTİMİ

Öğretim kurumlarında beden eğitimi ve spor etkinliklerinin temel amacı, her kademedeki öğrencilere yaşam boyu spor yapma alışkanlıkları kazandırmak ve sporda yetenekli çocuk ve gençleri ortaya çıkarmak olmalıdır. Bu açıdan spor eğitimi toplumlar ve eğitim kurumları açısından vazgeçilmez bir gereksinimdir. Öte yandan, günümüzdeki hızlı değişme çağımızın en önemli özelliklerinden biri haline gelmiştir. (DPT Raporu, 2000, 33)

Her geçen gün karşılaşılan yenilikler, toplum yapısını ve yaşam koşullarını aynı hızla değiştirmektedir. Çağdaş anlayışa uygun olarak eğitimdeki amacın gerçekleşmesi, bireyin zihinsel eğitimi yanında fiziksel eğitimi ile olasıdır. Bu açıdan, okul öncesinden itibaren özellikle okullarda fiziksel eğitim, yani bedeninin sporla eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak kabul edilmektedir. (DPT Raporu, 2000, 33)

1.7.4. İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SPOR YAPAN VE YAPMAYAN ÇOCUKLARIN BENLİK KAVRAMLARI DÜZEYİ

Sportif etkinliklerle çocukların sosyalizasyonu daha kolay sağlanabileceği gibi, olumlu benlik gelişimi de gerçekleştirilebilir. Nitekim sportif etkinlikler, beden ve ruh sağlığını bir bütünlük içinde geliştirilebilmesinin yanında, bireyin fiziksel yeteneklerini tespit edebilmesi, kendi gücü ve cesareti hakkında bilgi sahibi olabilmesini de sağlamaktadır. Ayrıca 4-10 yaşları arasında motor becerilerin kazandırılmasının benlik gelişimini olumlu yönde

etkilediğini saptayan Cratty, hareket halindeki çocukların vücudunu iyi kontrol edemedikleri takdirde, yetersiz benlik kavramı oluşturdıklarını vurgulamaktadır (Saracaloğlu&Varol&Aras, 2002, 14).

1.8. ÇOCUKLARDA GELİŞİM DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ

1.8.1. ERİNLİK VE ERGENLİKTE FİZİKSEL GELİŞİM

Erinlik cinsiyet yeteneklerinin kazanıldığı dönemdir. Ortalama olarak kızlarda 12-13, erkeklerde 13-14 yaşlarında ortaya çıkmakta ve yarısı çocukluk yarısı ergenlik olmak üzere 2 ila 4 yıl sürmektedir. Erinlik döneminin başlaması, kızlarda ay hali ve idrarda estrogen hormonunun görülmesiyle, erkeklerde ise gece boşalmaların başlaması ve idrarda androgen hormonlarının görülmesinden anlaşılabılır.

Boy : Erinliğin ilk yıllarında büyüme hormonu çok çalıştığı için boy uzaması çok fazladır. Bu dönemde yıllık boy artışı kızlarda 6-8 cm civarında olmaktadır. Erkeklerde boy uzaması kızlardan daha sonra başlamaktadır. Kızlar genelde 18 yaşına kadar uzadıkları halde erkeklerde boy uzaması yavaş dahi olsa 20-22 yaşına kadar sürmektedir. Cinsel olgunluğa erkek ulaşan gençler erinliklerini erken tamamlayacaklarından, aynı yaşta olup da cinsel olgunluğa girmemiş olan gençlerden daha kısa boylu olurlar.

Ağırlık: Kızlarda ağırlık artışı en fazla cinsel olgunluğun ortaya çıktığı dönemde olmaktadır. Erkeklerde ise ağırlık artışı en fazla 16 yaş civarında görülür. Bu dönemde ağırlığın artmasının nedenlerinde biride vücuttaki yağlanmadır. Kızlarda yağlanma, daha ziyade vücudun arka kısmı ve kalçada görülürken, erkeklerde göğüs karın ve bel kısımlarında ortaya çıkar.

Kemik ve kaslar: Erinlik döneminde kemiklerin boyu uzar. Aynı zamanda iç yapıları ve biçimleri değişir. Tiroid hormonunun etkisiyle kemik dokusu iyice sertleşir. Kızların kemik yapıları, boy uzamasının sona ermesiyle 17-18 yaşlarında yetişkinlik seviyesine erişir. Erkeklerde ise kemik yapısı 19 yaş civarında son haline ulaşır. Kas gelişimi kızlarda 12-13, erkeklerde 15-16 yaşlarında beden ağırlığının hemen hemen yarısını oluşturur (Selçuk, 2000, 36).

Kız Çocuklarında Bedensel Değişimler

Kızlarda ergenlik döneminin bunalımı iki yıl kadar sürer. Ergenlik bunalımı her çocukta aynı yaşta başlamaz. Bu dönem kız çocuklarının çoğunda on bir yaşında başlar.

Çocuk iki yıl sonra adet görür. Buna karşın bunalım dönemine dokuz yada on üç yaşında girenler de vardır. Çocuğun belirtilen yaş ortalamasından biraz daha erken veya biraz daha geç erginlik çağına girmesi, bezlerinin normal çalışmadığını göstermez. Sadece gelişme temposunun, ortalama tempoya göre daha yavaş veya daha hızlı olduğunu belirtir. Herkeste ayrı olan bu temponun yaradılış ve kalıtımla ilgili olduğu anlaşılmıştır. Kızlar genellikle on üç yaşına doğru adet görürler. Kadın artık bir kadın vücuduna sahip olmuş demektir. Bu dönemde kilosu ve boyu yetişkin dönemindeki boyuna ve kilosuna aşağı yukarı yaklaşmış demektir. Bundan sonrada büyüme birden yavaşlar. İlk adetleri izleyen ilk yıldır belki üç santim, ondan sonrakinde belki bir buçuk santim uzayabilir. Genç kızların çoğunda adetler ilk yılda düzensiz olur (Spock, 1992, 366).

Erkek Çocuklarda Erginlik Dönemi

Erkek çocukların erginliği konusunda unutulmaması gereken ilk nokta, erkeklerde erginlik döneminin kızlara kıyasla iki yıl daha geç, yani on bir yerine on üç yaşında başladığıdır. Erkek çocuklarda erginliğin gecikmesi daha olağandır. On beş yaşında da başlayabilir. Bu dönemde çocuk önceki yıllara göre bir misli daha hızlı bir şekilde boy atar. Cinsel organ birden büyür. Önce apış arası kıllanır, koltukaltı kıllarıyla sakal ise sonra çıkar. Ses de çatlaklaşır. İki yılın sonunda çocuğun vücudu değişimini tamamlamış ve bir erkek biçimini almıştır (Spock, 1992, 369).

Boy ve ağırlığın artması: Kız ve Erkek çocuklar doğumdan 6 yaşına kadar çok çabuk boy atarlar, bundan sonra bu hız azalır. Kızlarda 11 yaşına, erkek çocuklarda 13 yaşına kadar bu hal sürer. Bundan sonra boyda uzama iki veya üç yıl keskin bir şekilde artar. Ondan sonrada yetişkin yaşına girinceye kadar boyda ağır bir artma görülür. Ağırlığın artması da boy artmasına benzer şekilde gerçekleşir. 15 yaşından sonra çocuğun kilosunun artışı, boyunun uzamasından daha fazladır. Yaşamın ilk yıllarında, hatta 15 yaşına kadar çocukta boyun artması ağırlığın artmasından çoktur (Şemin, 1992, 24).

İskeletin büyümesi: Doğuştan sonra iskelet, yavaş yavaş kemikleşir. İskeletin her parçasında bir nöbetleşme ritmi göze çarpar, bedenin bir bölümü uzarken diğer bölümü kalınlaşır. Olgunluk döneminde her iki cinsin kemikleri aynı derecede kemikleşmiştir, yalnız erkeklerin kemikleri kızlarınkinden daha geniştir (Şemin, 1992, 26).

Bedensel güç: Bedensel güçler sosyal faktörlerle yakından ilgilidir. Özellikle erkek çocuklarda fizyolojik yetenekler, sosyal yaşama uymada önemli bir rol oynar. Ergenlikten sonra, kızların hareketli oyunlara karşı ilgileri azalır. Oğlanlarda, olgunlaşmadan önce atletik yarışmalar çok önemlidir. Bunlar delikanlının kendini göstermesi için bir fırsattır. Bedensel güçlerle ilgili kuvvet üç bölüme ayrılır: 1. Fizyolojik olgunluğa bağlı kuvvet. Fizyolojik bakımdan erken olgunlaşan genç, ötekilere göre daha kuvvetlidir. Ancak birden bire artan kuvvet hızını kaybeder ve zamanla yavaşlayarak durur. 2. Dinamik kuvvet. Yüksek atlama, uzun atlama ve buna benzer jimnastik hareketleri için dinamik kuvvet gerekir. 3. El kuvvet. Tutma, yakalama kuvveti beden gücünün anlaşılması en kolay olanıdır. 14 yaşına kadar kız ve erkek çocuklar arasında önemli bir ayrılık görülmez. Kızlarda el kuvveti 13-14 yaşları arasında, erkek çocuklarda ise 15-16 yaşları arasında artar (Şemin, 1992, 28-29).

6-12 Yaş Arası Fiziksel Gelişim

Bu dönemde 2-6 yaş evresine göre, fiziksel gelişim daha yavaş seyreder.

Boy: ilköğretim dönemindeki çocukların büyüme hızında önemli yükselmeler görülmez. Boy uzaması yavaştır. Yıllık boy artışı ortalama olarak 5.5 cm'dir. 10 yaşındaki bir çocuğun boyu yaklaşık olarak 140 cm'dir. 11-12 yaşlarındaki erkek ve kız çocuğun boyu ortalama olarak 145 cm civarındadır. 11 yaşına kadar kız çocuklar erkeklerden birkaç cm daha kısadır. Ancak kızlar 11 yaşlarında erinlik dönemine girdikleri için erkeklerden daha hızlı gelişirler. Buna karşın erkek çocuklar her zaman olduğu gibi bu dönemde de daha fazla hareketlidir. Yoğun fiziksel enerji gerektiren etkinliklere ilgi duyarlar (Selçuk, 2000, 33).

Ağırlık: 7 yaşındaki bir çocuğun ortalama ağırlığı 24 kg'dır. 5. Sınıfa doğru kızların ağırlığı, yaşlıları olan erkeklerin ağırlığından fazladır. 11 yaşından sonra kızların ağırlığı daha fazla artış gösterir.

Kas ve Kemik gelişimi: Bu dönemde kemik ve iskelet sistemindeki gelişmeler, kas gelişiminden daha ileri düzeydedir. Bu nedenle 6-12 yaş grubundaki çocuklar sık sık büyüme ağrılarından şikayet ederler. İlköğretime yeni başlayan çocuklarda henüz bilek ve parmak kemikleri ve kasları ince ve hassas işleri yapabilecek olgunluğa ulaşmamıştır. İlköğretimin 5. Sınıfına doğru ince motor kaslar iyice gelişir ve beceri isteyen el işleri, sanatsal etkinlikler ve enstrüman çalmaya yönelim başlayabilir.

İlköğretim döneminde kemiklerdeki sertleşme son halini almadığı için kemiklerin biçiminin bozulması tehlikesi devam etmektedir. Kol, bacak ve omurga kemiklerine aşırı yüklemeler ve zorlamalar çocuğun iskelet gelişimini olumsuz etkileyebilir (Selçuk, 2000, 34).

12-18 Yaş Arası Fiziksel Gelişim

Bu yaşlardaki çocuklar ortaokul ve lise çağlarında bulunmaktadır. Bu dönem ortalama olarak 13-18 yaşları arasındadır. Bu yaşlar gelişim psikolojisinde erinlik ve ergenlik dönemlerini karşılamaktadır. Aslında erinlik ve ergenlik dönemlerinin başlangıcı ve bitişi konusunda kesin bir zaman vermek oldukça güçtür. Çünkü bu dönemlerdeki gelişim bir çok etkenden etkilenmektedir. Cinsiyet, beslenme, coğrafi etkiler ve sosyo-ekonomik değişiklikler erinlik ve ergenliğin ortaya çıkışını etkileyen etkenlere örnek gösterilebilir.

1.8.2. 9-11 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARININ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Fiziksel Gelişim Özellikleri

1. Kassal gelişim, kemik gelişiminin gerisindedir.
2. Ergenliğe doğru belirgin bir gelişim başlar. Bu her çocukta farklılık gösterir.
3. Cinsler arası farklılıklar görülür. Kızlar genellikle erkeklerden daha uzun boyludurlar. Mücadele sporları ve jimnastik hareketleri kızların en çok hoşlandıkları aktivitelerdir.
4. Koordinasyon gelişmeye devam etmektedir. Temel hareket teknikleri otomatik hale gelmiş ve reaksiyon zamanı daha iyi gelişmiştir.
5. Motorsal özellikler, kızlarda erkeklerden daha fazla gelişmiş olabilir.
6. Görünüşe önem verirler. Yiyeceklere karşı istekleri artar ancak dengeli beslenmeyi pek umursamazlar.
7. Çok az sayıda da olsa, kızlar adet görmeye başlayabilirler (Çamlıyer, 1997, 76).

Bilişsel-Duyuşsal-Sosyal Gelişim Özellikleri

1. Dikkat ve konsantre süreleri artmıştır. Değişik sportif aktivitelere ilgi çoğalmıştır.
2. Kayda değer derecede rekabet etme ve kendini gösterme duygusu gelişmiştir.
3. Bağımsız hareket etme ve başkalarına yardımcı olma duyguları gelişmiştir.
4. Cinsiyetler arasında birbirlerini hor görmeye başlar. Görünüme önem vermekle birlikte göze batmamaya özen gösteren bir yönelme vardır.
5. Gruba bağlı kalma ve grubun önerilerini öğretmeninkinden üstün tutma eğilimindedirler.
6. Yarışmalardan haz duymakla birlikte, çabuk moralleri bozulur ve yorulurlar.
7. Karşı cinse karşı ilgi, dalga geçme, vurma şeklinde ortaya çıkar.
8. İlginin yakın çevreden uzak çevreye doğru yöneldiği görülür.

9. Macera duyguları gelişmiştir her çeşit denemeye ilgi duyar ve deneyecek kadar cesaret gösterebilirler.
10. Başarıların kişisel başarılar halinde de sergilenmesi sağlanmalı, bu yolla sağlıklı ve iyi alışkanlıklar kazandırılmalıdır.
11. Kendilerine olgun ve yetişkin bir kişi gibi davranılmalıdır (Çamlıyer, 1997, 78).

1.8.3. 12-14 YAŞ GRUBU ERGENLERİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Fiziksel Gelişim Özellikleri

1. Boy büyümesi ve beden gelişimi hızlıdır. Kızlarda ikincil cinsel gelişim, erkeklerde birincil cinsel gelişim başlamıştır.
2. Kassal gelişimin boy uzamasıyla orantısız olması ve geride kalması zaman zaman koordinasyonda yetersizliklere ve beceriksiz hareketlere neden olabilir.
3. Vücudun bazı bölgelerinde duruş bozuklukları gözlenebilir.
4. Büyüme hızlı ve orantısızdır. Kol ve bacak kemiklerinin uzaması hızlıdır. Bedensel gelişim, sinirsel gelişimin gerisindedir.
5. Motorsal beceri öğrenimi artarak devam eder. Bu artış çocukluk dönemindekinden yavaş yetişkinlik döneminden hızlı bir seyir gösterir.
6. Gençler sözel ifade ediliş biçimiyle bitmek tükenmek bilmeyen enerjiye sahiptirler, ancak bu enerjinin çoğu vücut gelişiminde ve boy uzamasında kullanılır.
7. Genelde coşkulu, taşkın, dışa dönük, sürekli yerinde duramayan özelliklere sahiptirler.
8. Genelde cinsel kimliklerinde olgunluğa erişmişlerdir.
9. Kızların gelişimleri 1,5 veya 2 sene erkeklerden öndedir.
10. Kızlar adet görmeye başlar ancak düzenli olmayabilir.
11. Bedensel duruşa ve güzel görünüme kızlar erkeklerden daha çok önem verirler.
12. Omuzlar genişler, sivilceler olabilir.
13. Erkeklerde ses kalınlaşması başlar ve kızlardan daha kuvvetlidirler (Çamlıyer, 1997, 81).

Bilişsel-Duyuşsal-Sosyal Gelişim Özellikleri

1. Vücudun dayanıklılık, kapasitesi ve sınırları hakkında bilgiler verilmelidir.
2. Dengeli beslenmenin, dinlenmenin ve egzersizin ilişkisi günlük yaşamda yeri ve önemi ile ilgili konular sınıfta yeri ve zamanı geldiğinde sık sık anlatılmalı, tartışılmalıdır.
3. Kırık ve çıkık gibi kazalardan korunmak için bilgilenmeye ve rehberliğe ihtiyaçları vardır.

4. Kız ve erkekler arasındaki büyüme ve gelişme farklılığını öğrenmeye ve kabullenmeye ihtiyaçları vardır.
5. Büyüme ve gelişmeden kaynaklanan davranışlardaki garipliklerin ve tutarsızlıkların doğal olduğunu anlamaya ihtiyaç duyarlar.
6. Görünüş ve bedensel figür hakkında konuşmak isterler.
7. Bağımsız olmak isterler, yetişkinleri eski kafalılıkla suçlarlar, aileye ve okul idaresine karşı gelme ve isyan etme eğilimleri belirgindir. Ancak ikna edilebilirler.
8. Grup liderlerine büyük bir bağlılıkları vardır.
9. Temel spor teknikleri bireysel olarak geliştirmeye büyük istek duyarlar.
10. Karşı cinsi etkilemeye ve beğenilmeye çaba gösterirler.
11. Gerçekleri görmekle birlikte hayal kurarlar sihir ve fanteziye inanırlar. Bazıları da mantıksal davranmaya aşırı özen gösterirler.
12. Talimatlara uyabilme yetenekleri daha iyi gelişmiştir.
13. İyi giysiler giymeye, arkadaşları ile birlikte sinemaya gitmeye, yaş günü vb. kutlama türü toplantılara katılmaya ilgi duyarlar.
14. Erkekler fiziksel gelişimlerdeki orantısızlıklar nedeniyle daha alıngan ve duyarlıdırlar.
15. Erkekler vücut yapısı olarak küçüklük, boy kısalığı veya uzunluğu gibi genel ortalamadan sapma durumlarında prestijlerinin sarsılacağına düşünür ve kaygı duyarlar.
16. Erkekler güç denemesi veya prestijlerini koruma olarak algılayabildikleri durumlarda, kavga etmeye eğilimlidirler.
17. Kendi yaş grupları ile sevgi ve dostluk ilişkisi kurmak istemekle birlikte çekingen ve kaygılı davranabilirler.
18. Erkekler fiziksel olarak güçlü ve önemli bir kahraman olduklarını düşünmek isterler.
19. Erkeklerde yaş ilerledikçe yarışma ve rekabete ilgi artar.
20. Kızlar güzel giyinip gösterişli olmaya ve kendilerine özen göstermeye çalışırlar, yanlış ve uygunsuz giyinmekten şiddetle kaçınırlar.
21. Kızlar olaylar karşısında sert tepki verebilirler, yanlışlıklar karşısında ağlayabilirler.
22. Kızlar mücadeleyi gerektiren sporlardan, erkekler daha çok güç gösterisine dönük etkinliklerden hoşlanırlar.
23. Hemcinsleriyle veya karşıt cinsle ilişkilerinde hata yapmaktan korkarlar.
24. Hemcinsleri tarafından kabul edilip takdir edilmeleri önemlidir (Çamlıyer, 1997, 84).

1.8.4. 15-18 YAŞ GRUBU GENÇLERİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Fiziksel Gelişim Özellikleri

1. Bu dönemin başlarında genel koordinasyon hızlı boy ve kilo artışına bağlı uyumsuzluklardan dolayı tam olarak gelişmemiştir ve gelişmeye devam etmektedir.
2. Erkeklerin kassal gelişimleri artarken kızlarda yavaşlama görülür.
3. Her iki cinsin de iştahları fazladır. Bazı kızlarda görünüme önem vermeden kaynaklanabilecek yemeği azaltma eğilimleri görülür. Gerekli bilgilendirilmeye ihtiyaçları vardır.
4. Erkeklerin bir önceki devreye göre kuvvetleri yaklaşık iki katıdır.
5. Birçok erkek fiziksel gelişimlerinde kızlara yetişir. Bazen boy ve kilo gelişiminde kızlardan daha ilerdedirler.
6. Erkeklerde ikinci cinsel gelişim tamamlanmıştır.
7. Kızlarda cinsel olgunluk tamamlanmıştır.
8. Erkekler kuvvetli olmayı ister ve atletik görünüşlerine dikkat ederler.
9. Erkeklerde bu dönemin sonuna doğru kiloda büyük bir artış görülür. Kızlarda da bazal metabolizma yavaşladığından kilo artışı görülebilir.
10. Bu dönemin sonunda genel olarak kemik gelişimi tamamlanmış, boy ve kilo erimi olgunlaşmış, cinsel farklılıklara bağlı bazı istisna durumların dışında erginlik dönemi bitmiştir.
11. Erkeklerde kuvvet büyük oranda artmıştır. Fiziksel koordinasyon ve beceri en az yetişkinlerinki kadar veya üstündedir (Çamlıyer, 1997, 87).

Bilişsel-Duyuşsal-Sosyal Gelişim Özellikleri

1. Çelişki ve uyumsuzlukları vardır, karmaşık duygular içerisindedirler. Bu nedenle çoğunlukla duygusallık ağır basar.
2. Hassasiyet ve alınganlık doruk noktasındadır.
3. Coşkulu, arkadaş canlısı, dışa dönüktürler. Bu bağlamda uygun yaklaşıldığında okula ve çevreye uyum gösterebilecek davranış içerisinde olma isteğindedirler.
4. Sosyal etkinliklere katılarak bir statü sahibi olmak için girişimlerde bulunurlar.
5. Sınıf arkadaşları ve yaş grubuna uyum sağlama istekleri hakimdir.
6. Arkadaşlarını ve büyüklerini eleştirebilirler.
7. Karşı cinse ilgilidirler ve arkadaşlık eğilimleri görülür.

8. İyi bir sosyal uyum ve kız-erkek arkadaşlık ilişkilerinin sağlıklı gelişmesine yönelik faaliyetlere katılmaya ihtiyaç duyarlar.
9. Aynı yaş grubuyla bir amaç için çalışmaya ihtiyaç duyarlar.
10. Sosyal faaliyetler okulun ve evin dışına taşmaya başlar.
11. Sosyal ilişkilerinde ve kişisel yaşam felsefelerinde bakış açılarını genişletme çabasındadırlar.
12. Kızlarda zarafet, giyim, kuşam, dengeli ve uyumlu davranışlar en çok konuşulan konulardır.
13. Heyecan ve maceraya karşı ilgi çok büyüktür.
14. Kızlarda olgun olma isteği doruk noktasındadır.
15. Bazı erkeklerde kavga etme duygusu kuvvetlidir.
16. Erkeklerde kızlara karşı kısa süren kabalıklar ve sert davranışlar görülebilir (Çamlıyer, 1997, 91).

1.8.5. CİNSİYET FARKLARI

Gelişme ve olgunlaşmanın seyir ve süratinde olduğu kadar., ilgi, tavır, dilsellik, sayısallık gibi önemli niteliklerde de kız ve erkekler arasında farklar olduğu malumdur. Doğuşta erkek bebekler, ağırlık bakımından, bir grup olarak, kız bebeklere oranla biraz daha fazladırlar. Ama buluş da kızlar bu üstünlüğü erkeklerden almaktadırlar. Son ergenlik çağında ise bu üstünlük tekrar erkeklerle geçmektedir. Ergenlik çağında kızlar, fizyolojik bakımından, aynı takvim yaşındaki erkeklerden bir yıl kadar ileridirler. Gerek bedensel, gerek heyecansal ve sosyal yönden kızlar, erkeklerden daha çabuk olgunlaşmaktadır. Kız çocuklardaki bazı kıkırdaklar, akran erkeklerinkinden daha önce kemikleşmektedir. Kızlar, erkeklere nazaran bir yada iki yıl daha erken buluşa ermektedirler. İlkokul yıllarında uygulanan zeka testlerinde grup olarak, kızların erkeklerden birazcık daha üstün oldukları görülmektedir. Yani kızlar, zihnen biraz daha erken olgunlaşmaktadır. Buluş çağından sonra bu fark kaybolmaktadır. Ayrıca, genel olarak kızlar, zeka testlerinin dile dayanan bölümlerinde üstünlük gösterdikleri halde, erkekler sayı ve mekanik bölümlerinde daha fazla başarı kaydetmektedirler. Güç ve kuvvet bakımından çocukluk yıllarında erkeklerle kızlar arasında pek bir fark yoktur. Ama ergenlik çağında başlamak üzere erkeklerin lehine fark belirlemektedir (Tan, 1995, 73).

Gerek büyüyüp gelişmedeki bu farklar, gerekse kültürdeki sosyal normların kız ve erkeklere zorladığı sosyal ve cinsel roller dolayısıyla kız ve erkeklerin oyun, sinema, okuma,

konuşma konuları ve meslek ilgileri gibi alanlardaki ilgileri de cinsiyet farkları gösterir. Kızlarda bedensel gelişmeye paralel olarak, daha erken gelişen cinsel-sosyal olgunluk sebebiyle, mesela, son erginlik çağında kızlar, daha ziyade ev ve aile hayatı ile ilgili kitaplar, aşk romanları okurlar, gazetenin sosyete sütunlarını izlerken, erkekler de serüven romanlarına, bilim ve teknik konulara ilgi gösterir, gazetenin daha çok spor sayfasını okurlar.

Kız ve erkekler arasında görülen bu cinsiyet farkları, bireylerin önüne farklı gelişme görevleri ve uyum sorunları koyar. Mesela, akranlarından erken olgunlaşan bir kız çocuğunun ya da geç olgunlaşan bir erkek çocuğun, gruptaki normal akranları arasında karşılaştığı birçok psiko-sosyal sorunları olur. Erken olgunlaşan kız akranları arasında “er-delisi” olarak görülecek, geç olgunlaşan erkeğe ise “çocuk” olarak bakılacaktır. Bu çocukların, akranlarından farklı ilgi, arzu ve hevesleri olacaktır. Çocuklar arasında cinsel farklılıklara ait bilgi ve anlayışa sahip bir psikolojik hizmetler programı, onlara yapılan yardımları daha etkili ve verimli hale koyar (Tan, 1995, 74).

BÖLÜM 2

GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Tipi

Öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre spora katılım motivasyonlarını belirlemeye yönelik bu betimsel nitelikli araştırma, genel tarama modelindedir

2.2. Kullanılan Yöntem

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılabilmesi için anket kullanılmıştır. Uygulanan bu ankette öğrencilerden Gill ve Arkadaşları tarafından 1983 yılında geliştirilen spora katılım motivasyonu envanterinin (Participation Motivation Questionnaire) doldurulması istenmiştir. Bu envanterde bireylerin spora katılım sebeplerini araştıran 30 madde de; beceri geliştirme, takım üyeliği/ruhu, eğlence, arkadaşlık, başarı/statü, enerji harcama, fiziksel uygunluk ve diğer sebepler olmak üzere 8 genel boyutta değerlendirilmektedir. Gill ve arkadaşları tarafından geliştirilen bu katılım motivasyonu envanteri (PMQ) daha sonra bir çok araştırmacı tarafından (Gould ve ark, 1985; Ryckman ve Hamel, 1993; Klint ve Weiss, 1987) kullanılarak benzer genel boyutlar elde edilmiştir.

Spor psikolojisi alanında katılım motivasyonu ile ilgili yapılan çalışmalarda Gill ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen “PMQ” nun sıklıkla kullanılması sonucunda Ülkemizde de bu envanterin geçerlilik güvenirlik çalışması F.H. Aşçı, M. Çelebi, Ö.Mülazımoğlu, ve Z.B.Oyar tarafından yapılmıştır. Sonuç olarak elde edilen bulgular doğrultusunda PMQ’nun 9-17 yaşları arasındaki Türk öğrenciler için kullanılabilir olduğunu ortaya koymuşlardır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma 11-16 yaşları arasında 580 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar 290 kız Öğrenci ve 290 erkek öğrenciden oluşmaktadır (Tablo 1).

Araştırmanın Örneklemi ise Beden Eğitimi faaliyetlerinin özelleşerek çeşitli branşlarda somutlaştığı ve Kurum olarak spor faaliyetlerine bakış açısı Okul bünyesindeki her

yaştaki bireyi spor yapmaya yönlendirmek olan İstanbul'da bulunan Terakki Vakfı Okullarında İ.Ö.O 5.sınıf, İ.Ö.O 7. Sınıf ve Lise 1. Sınıfta Okuyan 290 bayan 290 erkek toplam 580 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	N	%
Bayan	290	50
Erkek	290	50
Toplam	580	100

Araştırmaya İlköğretim1. Kademe 5.sınıfta okuyan 200 öğrenci, İlköğretim 2. Kademedede okuyan 230 öğrenci ve lisede okuya 150 öğrenci katılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Kategorilere Göre Dağılımı

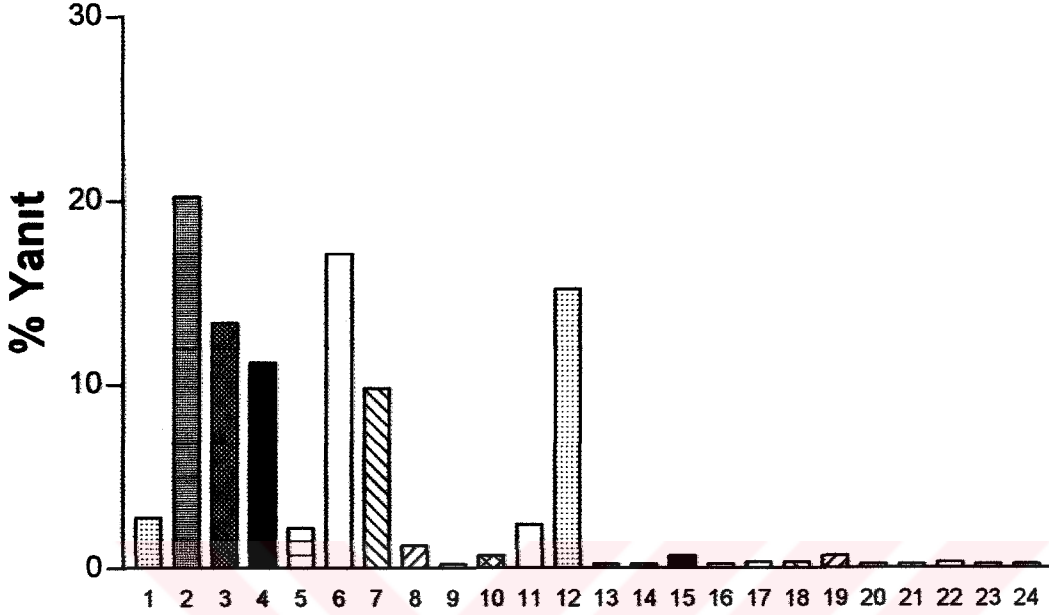
SINIFLAR	N	%
İlköğretim 5.Sınıf	200	34.5
İlköğretim 7.Sınıf	230	39.7
Lise 1. Sınıf	150	25.9
Toplam	580	100

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Katıldıkları Spor Dalına Göre Dağılımı

Spor Dalı	N	%
1-Hentbol	16	2,8
2-Basketbol	117	20,2
3-Futbol	78	13,4
4-Voleybol	65	11,2
5-Cimnastik	13	2,2
6-Yüzme	99	17,1
7-Tenis	57	9,8
8-Kayak	7	1,2
9-Bisiklet	1	,2
10-Folklör	4	,7
11-Masa Tenisi	14	2,4
12-Boş	88	15,2
13-Yelken	1	,2
14-Bale	1	,2
15-Badminton	4	,7
16-Koşu	1	,2
17-Binicilik	2	,3
18-Aletizm	2	,3
19-Sutopu	4	,7
20-Satranç	1	,2
21-Dağcılık	1	,2
22-Dans	2	,3
23-Kick Boks	1	,2
24-Body-Fitness	1	,2
Toplam	580	100,0

Tablo 3'e baktığımızda öğrencilerin en çok katıldıkları 5 spor dalının %20,2 ile Basketbol, % 17,1 Yüzme, % 13,4 futbol, % 11,2 Voleybol, %9,8 Tenis olarak görülmektedir.

SPOR DALLARINA GÖRE DAĞILIM

Şekil 3 : Toplam 580 öğrencinin spor dallarına göre yüzde dağılımı.

2.4.Verilerin Toplanması ve Yorumlanması

Spora Katılım Motivasyonu envanterleri Öğrencilere elden götürülerek ulaştırılmıştır. Gerekli olan açıklamalar envanterleri uygulayan Beden eğitimi öğretmeni tarafından sözel olarak yapılmıştır. Öğrencilerin envanterleri Beden Eğitimi dersi sırasında tamamlaması sağlanıp hemen toplanmıştır. Envanter dağıtılan 580 öğrencide envanteri doldurarak çalışmaya katılmıştır. Envanterlerin geri dönüş oranı %100 olarak gerçekleşmiştir. Verilerin İstatistiksel analizi ve değerlendirilmesi sırasında ilk olarak çalışmada temel alınan değişkenlere ilişkin betimsel istatistiksel, daha sonra t testi, ANOVA ve Post Hoc Testleri kullanılarak elde edilen veriler tablolastırılarak sunulmuştur. Verilerin değerlendirilmesi SPSS 11.0 (Statistics Programme for Social Sciences) ile gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR

3.1. Başarı / Statü Alt Boyutundaki Bulgular

Bu grupta sorulan beş soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilk öğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

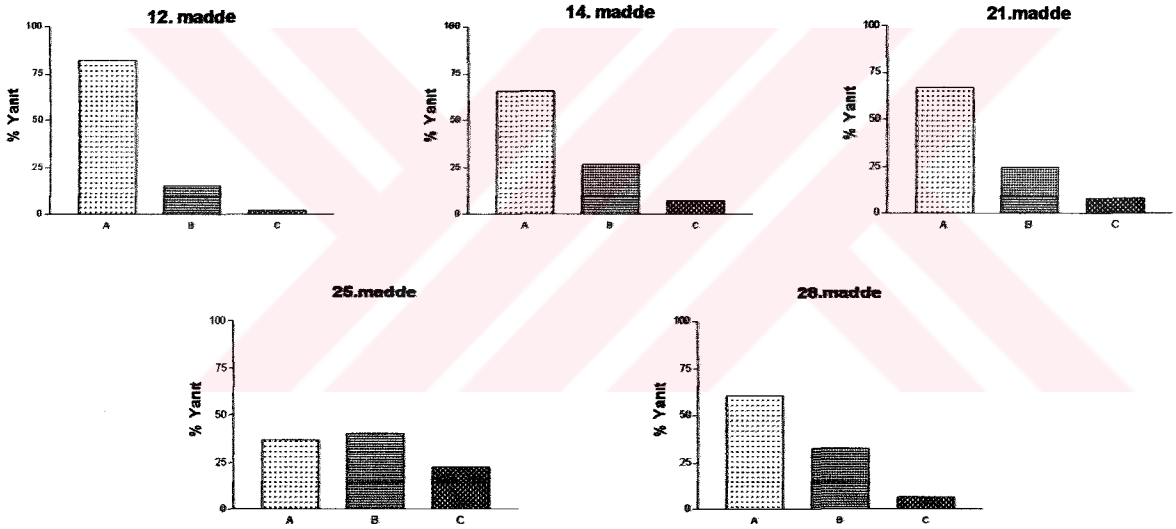
12.madde: İyi olduğum bir konuda bir şeyler yapmak isterim

14.madde: Ödül kazanmayı severim

21.madde: Önemli olduğumu hissetmek hoşuma gider

25.madde: Popüler olmak isterim

28.madde: Statü ve saygınlık kazanmak isterim

Şekil 4. Başarı / statü alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

3.2. Takım Üyeliği / Takım Ruhu Alt Boyutundaki Bulgular

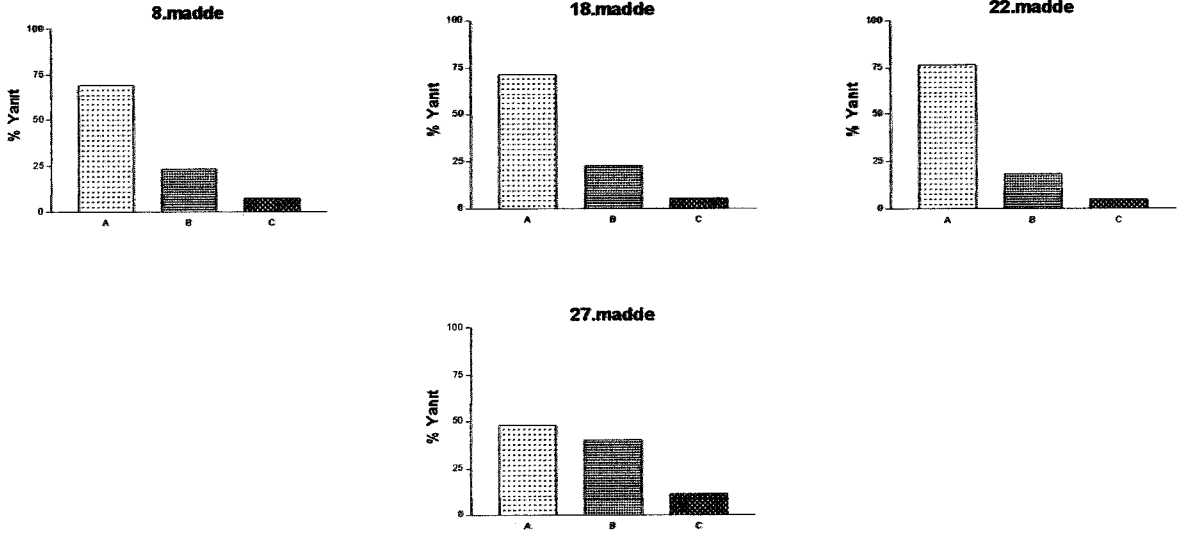
Bu grupta sorulan dört soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

8.madde : Takım çalışmasını severim

18.madde : Takım ruhunu severim

22.madde : Takımda olmayı severim

27.madde : Liderleri, antrenörleri veya eğiticileri severim

Şekil 5. Takım üyeliği / takım ruhu alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

3.3. Fiziksel Uygunluk / Enerji Harcama Alt Boyutundaki Bulgular

Bu grupta sorulan beş soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

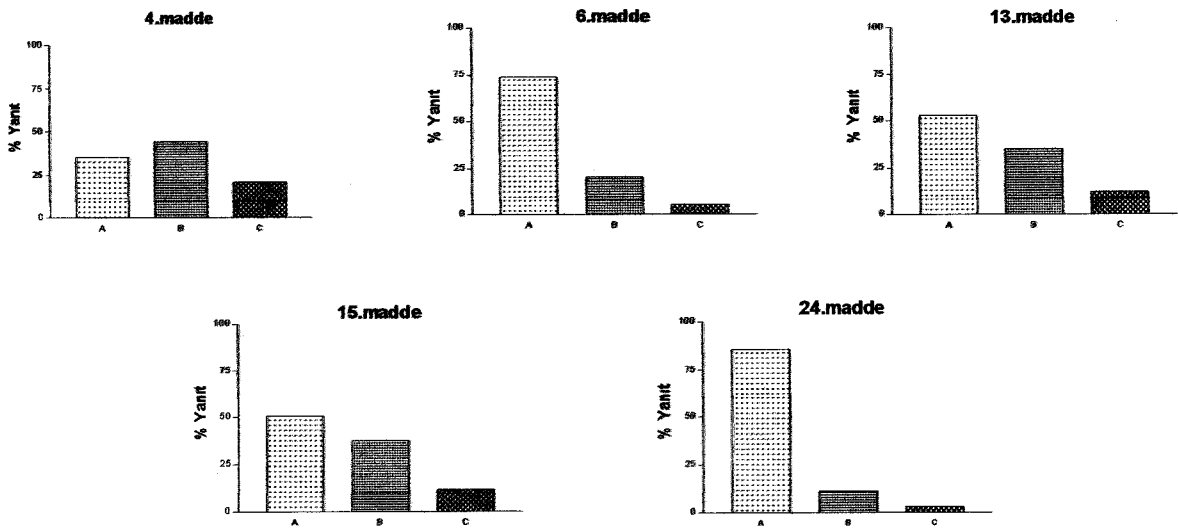
4.madde : Enerjimi tüketmek istiyorum

6.madde : Formumu korumak istiyorum

13.madde : Stresimi atmak istiyorum

15.madde : Egzersiz yapmayı severim

24.madde : Fiziksel olarak sağlıklı olmak istiyorum

Şekil 6. Fiziksel uygunluk / Enerji harcama alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

3.4. Eğlence Alt Boyutundaki Bulgular

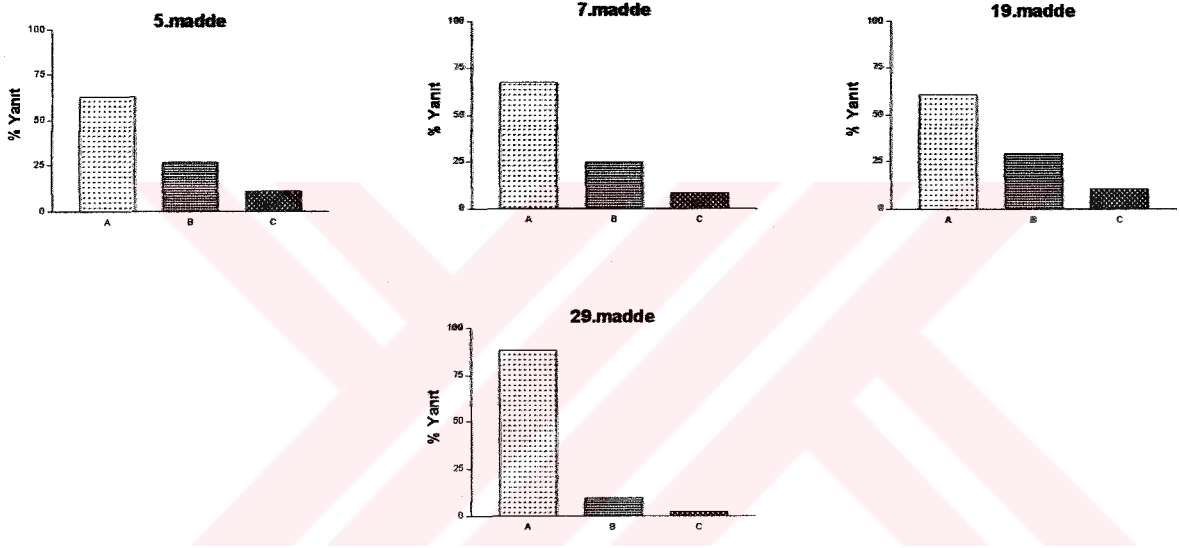
Bu grupta sorulan dört soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

5.madde : Seyahati severim

7.madde : Heyecanı severim

19.madde : Evden çıkmayı severim

29. madde: Eğlenceyi severim

Şekil 7. Eğlence alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

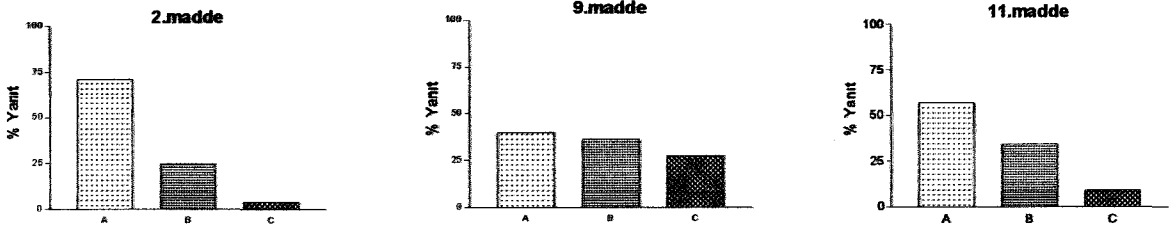
3.5. Arkadaş Alt Boyutundaki Bulgular

Bu grupta sorulan üç soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

2.madde : Arkadaşlarımla olmak istiyorum

9.madde : Ailem veya yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor

11.madde : Yeni arkadaşlarla tanışmak istiyorum

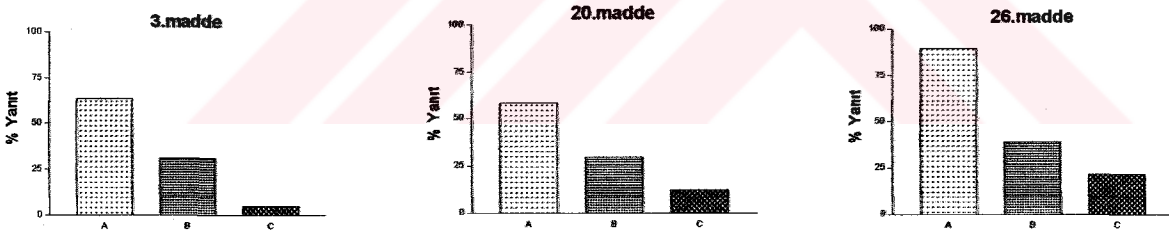

Şekil 8. Arkadaş alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

3.6. Yarışma Alt Boyutundaki Bulgular

Bu grupta sorulan üç soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

- 3.madde : Kazanmayı severim
- 20.madde : Rekabeti severim
- 26.madde : Meydan okumayı severim

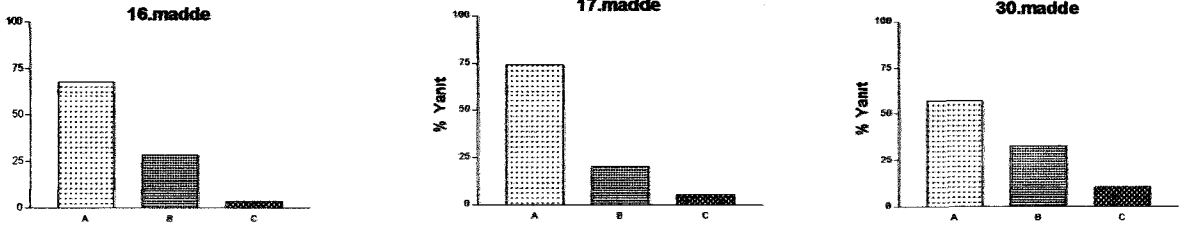

Şekil 9. Yarışma alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

3.7. Hareket / Aktif Olma Alt Boyutundaki Bulgular

Bu grupta sorulan üç soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

- 16.madde : Birşeylerle uğraşmak hoşuma gider
- 17.madde : Hareketi severim
- 30.madde : Malzeme ve tesislerden faydalanmak isterim

Şekil 10. Hareket / aktif olma alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

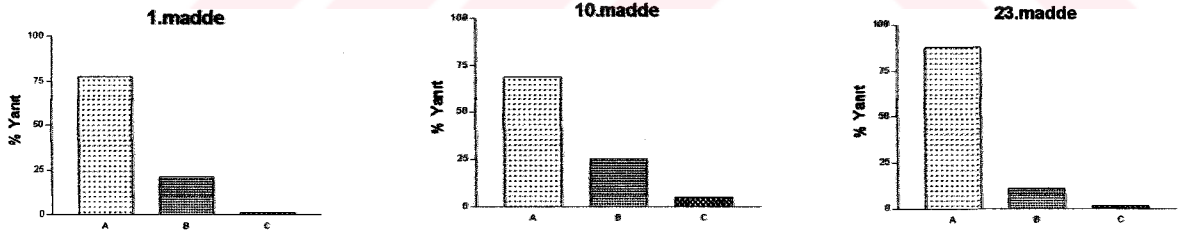
3.8. Beceri Gelişimi Alt Boyutundaki Bulgular

Bu grupta sorulan üç soruya verilen yanıtlar aşağıda gösterilmektedir. İlköğretim 5. sınıf, ilköğretim 7. sınıf ve lise 9. sınıf ayrımı yapılmamıştır. Bu grupta sorulan sorular:

1.madde : Becerilerimi geliştirmek istiyorum

10.madde : Yeni beceriler öğrenmek istiyorum

23.madde : Branşımda yükselmeyi isterim

Şekil 11. Beceri gelişimi alt boyutu yüzde yanıtları. (A- çok önemli , B- az önemli , C- hiç önemli değil)

3.9. Spora En Önemli Katılım Nedenlerini Gösteren Bulgular

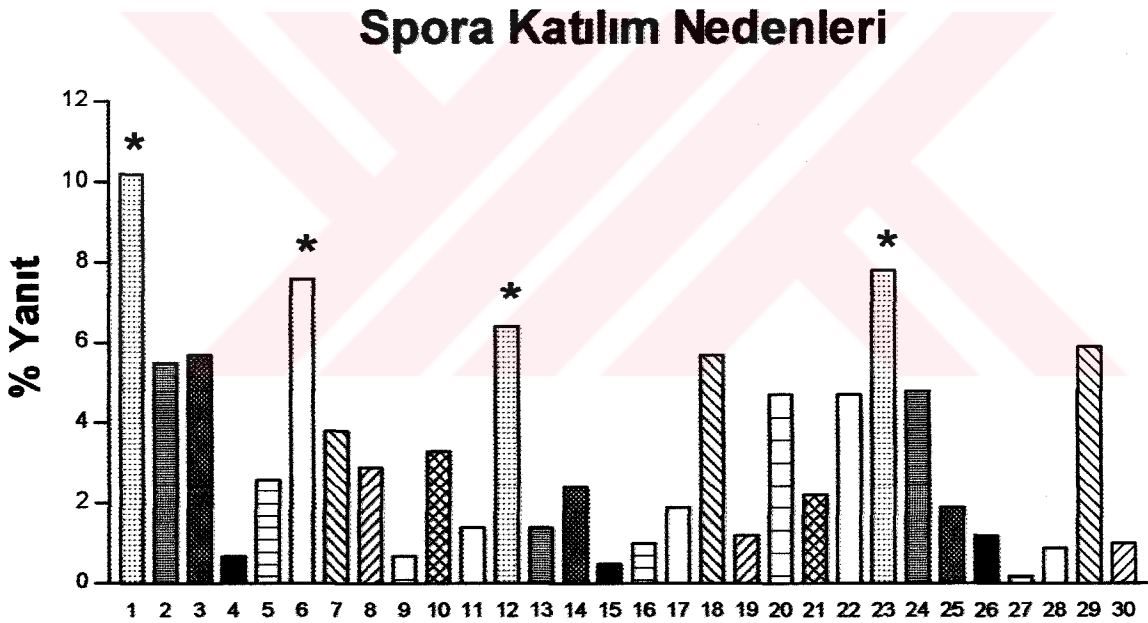
Yapılan anket sonucunda öğrencilerin en önemli spora katılım nedeni “becerilerimi geliştirmek istiyorum” olarak belirtilmiştir. Bu yanıt beceri geliştirme alt boyutunda yer alan sorulardandır ve ankette 1.maddeye karşılık gelmektedir. Ankete katılan 580 öğrenciden 59’u

becerilerimi geliştirmek istiyorum seçeneğini çok önemli olarak belirtmiştir ve bu %10.2'lik bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

Bununla birlikte öne çıkan diğer katılım sebepleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 4).

Spora En Önemli Katılım Sebepleri	N	%
1. Becerilerimi geliştirmek istiyorum	59	10.2
2. Branşımda yükselmeyi isterim	45	7.8
3. Formumu korumak istiyorum	44	7.6
4. İyi olduğum bir konuda birseyler yapmak isterim	37	6.4

Tablo 4. Spora En önemli katılım sebepleri yüzde yanıtları

Şekil 12. Ankette sorulan 30 soruya verilen yanıtların yüzde dağılımı. Grafikte en fazla en önemli olarak belirtilen maddeler (*) ile gösterilmiştir. Ankette yer alan soruların tamamı Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Ankette yeralan sorular

NO

1. Becerilerimi geliştirmek istiyorum
2. Arkadaşlarımla olmak istiyorum
3. Kazanmayı severim
4. Enerjimi tüketmek istiyorum
5. Seyahati severim
6. Formumu korumak istiyorum
7. Heyecanı severim
8. Takım çalışmasını severim
9. Ailem veya yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor
10. Yeni beceriler öğrenmek istiyorum
11. Yeni arkadaşlarla tanışmak istiyorum
12. İyi olduğum bir konuda bir şeyler yapmak isterim
13. Stresimi atmak istiyorum
14. Ödül kazanmayı severim
15. Egzersiz yapmayı severim
16. Bir şeylerle uğraşmak hoşuma gider
17. Hareketi severim
18. Takım ruhunu severim
19. Evden çıkmayı severim
20. Rekabeti severim
21. Önemli olduğumu hissetmek hoşuma gider
22. Takımda olmayı severim
23. Branşımda yükselmeyi isterim
24. Fiziksel olarak sağlıklı olmak istiyorum
25. Popüler olmak isterim
26. Meydan okumayı severim
27. Liderleri, antrenörleri veya eğiticileri severim
28. Statü ve saygınlık kazanmak isterim
29. Eğlenceyi severim
30. Malzeme ve tesislerden faydalanmak isterim

3.10. Spora En Önemli Katılım Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımını Gösteren Bulgular

Ankete katılan 290 kız ve 290 erkek öğrencinin spora en önemli katılım nedenleri birbirinden farklı olarak bulunmuştur. Kız öğrencilerin spora katılımda en önemli nedenlerini gösteren bulgular tablo 6’de gösterilmiştir. Buna göre Kız öğrenciler arasında en çok belirtilen neden %10.7 ile “Formumu korumak istiyorum” olurken, erkek öğrenciler için belirtilen en önemli neden %10.3 ile “Becerilerimi geliştirmek istiyorum” olmuştur (Tablo 7).

Tablo 6. Kız Öğrenciler için Spora Katılımda En Önemli Nedenler

Kız Öğrenciler için Spora Katılımda En Önemli Nedenler	N	%
1. Formumu korumak istiyorum	31	10.7
2. Becerilerimi geliştirmek istiyorum	29	10.0
3. Branşımda yükselmeyi isterim	28	9.7

Tablo 7. Erkek Öğrenciler için Spora Katılımda En Önemli Nedenler

Erkek Öğrenciler için Spora Katılımda En Önemli Nedenler	N	%
1. Becerilerimi geliştirmek istiyorum	30	10.3
2. Kazanmayı severim	22	7.6
3. İyi olduğum bir konuda birşeyler yapmak isterim	22	7.6

3.11. Bayan Ve Erkek Öğrencilerin, Katılım Motivasyonu Envanterinin Alt Boyutlarına İlişkin *t* Testi Sonuçları

Tablo 8. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.49	.39	1.74
Erkek	290	1.44	.43	

Tablo 8’de araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/statü” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan *t* testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek öğrencilerin “Başarı/statü” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 9. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/Ruhu” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.45	.44	2.32*
Erkek	290	1.37	.44	

**p*<.05

Tablo 9’da araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek öğrencilerin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = 2.32, p < .05$). Buna göre, araştırmaya katılan bayan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/Ruhu” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları, erkek öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 10. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.48	.35	-1.99*
Erkek	290	1.54	.37	

* $p < .05$

Tablo 10’da araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek öğrencilerin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = -1.99, p < .05$). Buna göre, araştırmaya katılan erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları, bayan öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 11. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.34	.39	-2.48**
Erkek	290	1.42	.43	

** $p < .01$

Tablo 11’de araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek ğrencilerin “Eğlence” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = -2.48, p < .01$). Buna göre, araştırmaya katılan erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları, bayan öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 12. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.53	.44	-2.07*
Erkek	290	1.60	.45	

* $p < .05$

Tablo 12’de araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek ğrencilerin “Arkadaş” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = -2.07, p < .05$). Buna göre, araştırmaya katılan erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları, bayan öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 13. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.67	.54	3.70***
Erkek	290	1.51	.46	

*** $p < .001$

Tablo 13’de araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek öğrencilerin “Yarışma” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = 3.70$, $p < .001$). Buna göre, araştırmaya katılan bayan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları, erkek öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 14. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.30	.42	-1.70
Erkek	290	1.37	.48	

Tablo 14’de araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek öğrencilerin “Hareket/Aktif olma” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 15. Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Beceri Gelişimi” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	290	1.23	.32	-.98
Erkek	290	1.26	.38	

Tablo 15’de araştırmaya katılan 290 bayan ve 290 erkek öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Beceri Gelişimi” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve

erkek öğrencilerin “Beceri Gelişimi” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

3.12. Takım ve Bireysel Spor İle Uğraşan Öğrencilerin, Katılım Motivasyonu Envanterinin Alt Boyutlarına İlişkin *t* Testi Sonuçları

Tablo 16. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.43	.41	-2.03*
Bireysel	296	1.50	.40	

* $p < .05$

Tablo 16’da araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan *t* testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Başarı/Statü” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = -2.03$, $p < .05$). Takım sporu ile uğraşan öğrencilerin bireysel sporla uğraşan öğrencilere göre katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Tablo 17. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.29	.37	-6.73***
Bireysel	296	1.53	.47	

*** $p < .001$

Tablo 17’de araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/

Ruhu” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($t = -6.73$, $p < .001$). Takım sporu ile uğraşan öğrencilerin bireysel sporla uğraşan öğrencilere göre katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Tablo 18. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.49	.36	-1.14
Bireysel	296	1.53	.36	

Tablo 18’de araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Fiziksel uygunluk/Enerji harcama” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 19. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin t testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.37	.40	-.53
Bireysel	296	1.39	.42	

Tablo 19’da araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca

göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Eğlence” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 20. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.53	.45	-1.87
Bireysel	296	1.59	.45	

Tablo 20’de araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan *t* testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Arkadaş” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 21. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.51	.48	-3.83***
Bireysel	296	1.67	.53	

****p*<.001

Tablo 21’de araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan *t* testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Yarışma” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (*t* =-3.83, *p*<.001). Takım sporu ile uğraşan öğrencilerin bireysel sporla uğraşan öğrencilere göre katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Tablo 22. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.31	.43	-1.24
Bireysel	296	1.36	.47	

Tablo 22’de araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan *t* testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Hareket/Aktif olma” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 23. Takım ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Beceri gelişimi” alt boyutuna ilişkin *t* testi sonuçları

Spor Dalı	n	$\bar{X}$	SS	t
Takım	284	1.22	.35	-1.50
Bireysel	296	1.27	.36	

Tablo 23’de araştırmaya katılan 284 takım sporu ve 296 bireysel spor ile uğraşan toplam 580 öğrencinin katılım motivasyonu envanterinin “Beceri Gelişimi” alt boyutundan almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan *t* testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre takım sporu ile uğraşan öğrenciler ve bireysel spor ile uğraşan öğrencilerin “Beceri Gelişimi” alt boyutu ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

3.13. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Bazında Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans (F) Analizi Sonuçları

Tablo 24. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.45	.40	.78
İlköğretim 7	230	1.49	.41	
Lise 1	150	1.45	.41	

Tablo 24’te çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Başarı/Statü” boyutunda anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 25. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.34	.40	4.11*
İlköğretim 7	230	1.43	.45	
Lise 1	150	1.47	.47	

*p<.05

Tablo 25’te çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruhu” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Takım üyeliği/ Ruhu” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir ($F_{(2, 577)} = 4.11$; $p < .05$). Bu farklılık ilköğretim 5 ile lise 1 öğrencileri arasında belirginleşmektedir (Tukey HSD = -.13; $p < .02$).

Tablo 26. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.49	.34	.69
İlköğretim 7	230	1.52	.38	
Lise 1	150	1.52	.36	

Tablo 26’da çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılık belirlenmemiştir.

Tablo 27. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.35	.37	2.90*
İlköğretim 7	230	1.43	.48	
Lise 1	150	1.34	.33	

* $p<.05$

Tablo 27’de çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Eğlence” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Eğlence” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir ($F_{(2, 577)} = 2.90$; $p<.05$). Bu farklılık ilköğretim 5 ile ilköğretim 7 öğrencileri ($LSD = -.08$; $p<.05$). ve ilköğretim 7 ile lise 1 öğrencileri ($LSD = .09$; $p<.04$). arasında belirginleşmektedir.

Tablo 28. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.49	.44	4.72**
İlköğretim 7	230	1.57	.46	
Lise 1	150	1.64	.44	

**p<.01

Tablo 28’de çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Arkadaş” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir ($F_{(2, 577)} = 4.72$; $p<.01$). Bu farklılık ilköğretim 5 ile lise 1 öğrencileri (Tukey HSD = -.15; $p<.01$). arasında belirginleşmektedir.

Tablo 29. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.56	.51	3.02*
İlköğretim 7	230	1.66	.52	
Lise 1	150	1.54	.48	

*p<.05

Tablo 29’da çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Yarışma” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Yarışma” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir ($F_{(2, 577)} = 3.02$; $p<.05$). Bu farklılık ilköğretim 5 ile ilköğretim 7 öğrencileri (LSD = -.10; $p<.04$). ve ilköğretim 7 ile lise 1 öğrencileri (LSD= .11; $p<.04$). arasında belirginleşmektedir.

Tablo 30. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.27	.41	4.56**
İlköğretim 7	230	1.34	.47	
Lise 1	150	1.41	.46	

**p<.01

Tablo 30’da çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Hareket/Aktif olma” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir ($F_{(2, 577)} = 4.56$; $p < .01$). Bu farklılık ilköğretim 5 ile lise 1 öğrencileri (Tukey HSD = -.15; $p < .01$). arasında belirginleşmektedir.

Tablo 31. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Beceri gelişimi” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	F
İlköğretim 5	200	1.12	.25	27.67***
İlköğretim 7	230	1.26	.35	
Lise 1	150	1.39	.41	

***p<.001

Tablo 31’de çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Beceri gelişimi” alt boyutuna ilişkin F testi sonucu görülmektedir. Buna göre, üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Beceri gelişimi” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir ($F_{(2, 577)} = 27.67$; $p < .001$). Bu farklılık ilköğretim 5 ile ilköğretim 7 öğrencileri (Tukey HSD = -.14; $p < .000$); ilköğretim 5 ile lise 1 (Tukey HSD = -.27; $p < .000$) ve ilköğretim 7 ile lise 1 öğrencileri (Tukey HSD = -.13; $p < .001$) arasında belirginleşmektedir.

BÖLÜM 4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma ve Sonuç

Yapılan bu araştırmada , günümüzde okullardaki spor olanaklarının artmasına bağlı olarak öğrencilerin spora katılımları ve ilgileri cinsiyetlere göre değerlendirilmiştir. Öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda spora yönelmesi, psikolojik ve motorsal gelişimlerine olumlu katkılar sağlanması amaçlanmıştır. Toplum ve spor, psikososyal gelişim ve spor, çocuğun gelişiminde hareket ve oyunun önemi, güdülenme, motivasyon, çocuk ve spor, okul ve spor, çocuklarda gelişim dönemi özellikleri gözönünde bulundurulmuştur.

Araştırmada kullanılan ve geçerlilik güvenirlik çalışması Yard. Doç. Hülya Aşçı ve arkadaşları tarafından yapılan katılım motivasyonu envanterinde bireyin spora katılma sebeplerini içeren 30 madde başarı/statü, takım üyeliği/ruhu, fiziksel uygunluk/enerji harcama, eğlence, arkadaş, yarışma, hareket/aktif olma ve beceri gelişimi olmak üzere 8 alt boyutta toplanmıştır.

Uygulanan anket sonucunda kız ve erkek öğrenciler birlikte değerlendirildiğinde spora katılımda en önemli sebepler sırasıyla “becerilerimi geliştirmek, branşında yükselmek, formumu korumak, iyi olduğum konuda birşeyler yapmak, eğlenmek” olarak bulunmuştur. Spora en az katılım sebebi olarak belirtilen maddeler ise “liderler, antrenörler veya eğitimcileri sevmek, egzersiz yapmayı sevmek, enerjimi tüketmek, ailem yada yakın arkadaşlarım oynamamı ister, statü ve saygınlık kazanmak olarak” bulunmuştur.

Aşçı ve arkadaşlarının yapmış olduğu anket sonucunda ise kız ve erkeklerin ortak değerlendirilmesi ile spora katılımlarında en önemli sebepler “branşında yükselmek, becerilerimi geliştirmek, fiziksel olarak sağlıklı olmak, yeni beceriler öğrenmek, eğlenmek” olurken spora katılma sebebi olarak en az belirtilen maddeler; “meydan okumayı sevmek, enerji tüketmek, popüler olmak, evden çıkmak, ailem ve arkadaşlarım oynamamı istiyor” olmuştur.

Her iki çalışmada “becerilerini geliştirmek, branşında yükselme isteği” spora katılımda ilk iki sebep olarak gösterilirken, diğer bir neden olan eğlenmek önem sırasında beşinci olarak yer almıştır.

Yaptığımız çalışmanın sonuçlarına baktığımızda kızlar ile erkekler arasında spora katılım sebepleri farklı bulunmuştur. Erkeklerin en önemli katılım sebepleri “becerilerimi

geliştirmek, kazanmayı sevmek, iyi olduğum bir konuda bir şey yapmak” olarak bulunurken, kızlarda bu sebepler şöyle sıralanmıştır; “formumu korumak, becerilerimi geliştirmek, branşımda yükselmek”. Kızlar ve erkekler arasında görülen bu farklılık aslında ferdi ilgi ve ihtiyaçların bu iki grupta doğal olarak farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Spor özellikle gelişen toplumumuzda kendini beğendirme ve toplumda kendini kabul ettirebilmenin bir yolu haline gelmiştir. Bu nedenle sporun yada aktivite merkezli benzeri olguların giderek geniş sektörler haline gelmesi çok doğaldır (Taşmektepligil&Bostancı, 2000, 27).

Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama”, “Eğlence”, “Arkadaş” alt boyutlarına ilişkin *t* testi sonuçlarına göre, erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterlerinin ortalama puanları, bayan öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. *T* testi sonuçları sırasıyla ($t = -1.99, p < .05$), ($t = -2.48, p < .01$) ve ($t = -2.07, p < .05$) dir.

Bayan ve erkek öğrencilerin katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruh” ve “Yarışma” alt boyutlarına ilişkin *t* testi sonuçlarına göre kız öğrencilerin ortalama puanları, erkek öğrencilerin ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. *T* testi sonuçları sırasıyla ($t = 2.32, p < .05$), ($t = 3.70, p < .001$) dir. Kızların bir takıma ait olma ve takımla çalışmalara katılma isteğinin erkeklerden daha fazla olması dikkat çekicidir.

Takım sporu ile uğraşan öğrencilerin bireysel sporla uğraşan öğrencilere göre katılım motivasyonu envanterinin “Başarı/Statü”, “Takım üyeliği/ Ruh” ve “Yarışma” alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar bireysel yapılan sporların öğrencileri daha fazla motive ettiğini göstermektedir. Takım içinde kişilerin bireysel başarılarının elimine olabilmesi ve kişinin bireysel başarısının takım başarısızlığı nedeniyle görünür hale gelememesi buna neden olan faktörler arasında sayılabilir. Bireysel sporlarla uğraşan kişilerin okullarda daha fazla göz önünde bulunması da bu sonuçları etkilediği ileri sürülebilir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım motivasyonu envanterinin “Takım üyeliği/ Ruh” alt boyutuna ilişkin farklılıklar ilköğretim 5 ile lise 1 öğrencileri arasında belirginleşmektedir. “Eğlence” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılık ise ilköğretim 5 ile ilköğretim 7 öğrencileri ve ilköğretim 7 ile lise 1 öğrencileri arasında belirginleşmektedir. “Arkadaş” alt boyutuna ilişkin *F* testi

sonuçlarına baktığımızda üç farklı sınıfta yer alan öğrencilerin “Arkadaş” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın bulunduğu belirlenmiştir. Bu farklılık ilköğretim 5 ile lise 1 öğrencileri arasında belirginleşmektedir. “Yarışma” boyutunda almış oldukları ortalama puanları arasındaki farklılık ilköğretim 5 ile ilköğretim 7 öğrencileri ve ilköğretim 7 ile lise 1 öğrencileri arasında belirginleşmektedir. “Hareket/Aktif olma” alt boyutuna ilişkin F testi sonuçları ilköğretim 5 ile lise 1 öğrencileri arasında belirginleşmektedir. “Beceri gelişimi” alt boyutuna baktığımızda ilköğretim 5 ile ilköğretim 7 öğrencileri, ilköğretim 5 ile lise 1 ve ilköğretim 7 ile lise 1 öğrencileri arasında belirgin farklılıklar saptanmıştır.

580 öğrenci arasında yapılan bu çalışmada sporcuların cinsiyetleri söz konusu olduğunda spora katılım motivasyonları arasında belirgin farklılıklar saptanmıştır. Erkekler için enerji harcama, eğlence ve arkadaşlık önemliyken, kızlar için takıma ait olma ve yarışma isteği ön plana çıkmaktadır. Geleneksel toplum kuralları içerisinde baskı altında kalmış kızların başarıya ulaşmak ve kendilerini gösterebilmek için bir takıma ait olma içgüdüleri motivasyonlarını etkileyebilmektedir.

4.2 Öneriler

- Maksimum motivasyon amacıyla kızların ve erkeklerin becerilerini geliştirmeye yönelik tarzda sporlara yönlendirilmesi.
- Kızlarda özellikle vücut formunu korumaya yönelik çalışmaların desteklenmesi.
- Erkeklerde bireysel başarıyı ön plana çıkaracak sporlara yer verilmesi.
- Spora başlamadan önce sporcuların temel psikolojik profillerinin belirlenerek iyi olduklarını hissettikleri konulardaki branşlara yönlendirilmesi.
- Erkek öğrencilerin spora yönlendirilmesinde eğlence ve arkadaşlığı yer veren sportif oyunların düzenlenmesi.
- Kız öğrencilerin katılım motivasyonunun artması için takım ruhunun ve yarışma psikolojisinin ön plana çıktığı spor branşlarına yer verilmesi.
- Okullarda öğrencilerin takım sporlarından çok bireysel spora yönlendirilmesi.
- Bu çalışmanın örneklemini aynı okulun farklı kademelerinde ailelerinin gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler oluşturmaktadır. Aynı çalışmanın devlet okulunda okuyan öğrencilere uygulanması önerilir.

ÖZET

Yapılan bu araştırmada, günümüzde okullardaki spor olanaklarının artmasına bağlı olarak öğrencilerin spora katılımları ve ilgileri cinsiyetlere göre değerlendirilmiştir. Öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda spora yönelmesi, psikolojik ve motorsal gelişimlerine olumlu katkılar sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırmada kullanılan ve geçerlilik güvenirlik çalışması Yard. Doç. Hülya Aşçı ve arkadaşları tarafından yapılan katılım motivasyonu envanterinde bireyin spora katılma sebeplerini içeren 30 madde başarı/statü, takım üyeliği/ruhu, fiziksel uygunluk/enerji harcama, eğlence, arkadaş, yarışma, hareket/aktif olma ve beceri gelişimi olmak üzere 8 alt boyutta toplanmıştır.

Uygulanan anket sonucunda kız ve erkek öğrenciler birlikte değerlendirildiğinde spora katılımında en önemli sebepler sırasıyla “becerilerimi geliştirmek, branşımda yükselmek, formumu korumak, iyi olduğum konuda birşeyler yapmak, eğlenmek” olarak bulunmuştur. Spora en az katılım sebebi olarak belirtilen maddeler ise “liderler, antrenörler veya eğiticileri sevmek, egzersiz yapmayı sevmek, enerjimi tüketmek, ailem yada yakın arkadaşlarım oynamamı ister, statü ve saygınlık kazanmak olarak” bulunmuştur.

Cinsiyete göre yapılan t testi sonuçlarına göre alt boyutlardan “Fiziksel uygunluk/ Enerji harcama”, “Eğlence”, “Arkadaş” “Takım üyeliği/ Ruhu” ve “Yarışma” alt boyutlarına ilişkin t testi sonuçlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Takım ve bireysel sporlara göre yapılan t testi sonuçlarına göre alt boyutlardan “Takım üyeliği/ Ruhu” ve “Yarışma” alt boyutlarına ilişkin t testi sonuçlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf bazında karşılaştırılmasına ilişkin Varyans Analizi (F) sonuçları incelendiğinde 5. Sınıf, 7. Sınıf ve lise düzeyleri arasındaki öğrencilerin Takım “Üyeliği /Ruhu”, “Eğlence”, “Arkadaş”, “Yarışma”, “Fiziksel uygunluk” ve “Beceri gelişimi” alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

ABSTRACT

In this research, depend on latestly increasing sportive conditions at schools, the participation, motivation and the interest of students to the sports has been studied related to gender. The aim of this research was to find out the need of students toward sports and to provide positive contribution on psychological and motor development of children.

The participation motivation questionnaire (PMQ) has been used in this research. The validity and reliability of the PMQ done by Associate Proffessor Hülya Aşçı and her colleagues. This questionnaire was consisted of 30 possible reasons for participating sports and includes 8 subscales named Skill Development, Team Affiliation, Fun, Achievement/Status, Friendship, Energy Release, Fitness, Competition.

When the questionnaire has been evaluated with regards to boys and girls together, the most important reasons stated in participating sports were as follows; "I want to improve my skills", "I want to stay in shape", "I like to do something I'm good at", "I want to go on a higher level", "I like to have fun". On the other hand, the less important reasons stated in participating sports were; "I like coaches or instructors", "I like to get exercise", "I want to get rid of energy", "My parents or close friends want me to play", "I want to gain status or recognition".

According to gender related t-test results, there were a significant differences in subscales named "Energy Release", "Fun", "Friendship", "Team Affiliation" and "Competition".

According to team and individual sports related t-test results there were a significant differences in subscales named "Team Affiliation" and "Competition".

According to Variance Analysis (F) results that comparing the classes between 5th, 7th, 9th degree students, there were a significant differences in subscales named "Team Affiliation", "Fun", "Friendship", "Competition", "Fitness", "Skill Development".

EKLER
KATILIM MOTİVASYONU ENVANTERİ

YAŞ :
CİNSİYET :
SPOR BRANŞI :

Yönerge: Aşağıda verilmiş olan ifadeler, kişilerin spora (aktivite vb.) katılımlarını sağlayan sebeplerden bir kaçıdır. LÜTFEN her ifadeyi çok dikkatli okuyun ve SİZİN SPORA KATILIM SEBEBİNİZİ TANIMLAYAN İFADEYE KARAR VERİN ve sizin için önemini ilgili kutuya (X) işareti koyarak belirtin.

		Çok Önemli	Az Önemli	Hiç Önemli Değil
1.	Becerilerimi geliştirmek istiyorum			
2.	Arkadaşlarımla olmak istiyorum			
3.	Kazanmayı severim			
4.	Enerjimi tüketmek istiyorum			
5.	Seyahati severim			
6.	Formumu korumak istiyorum			
7.	Heyecanı severim			
8.	Takım çalışmasını severim			
9.	Ailem veya yakın arkadaşlarım oynamamı istiyor			
10.	Yeni beceriler öğrenmek istiyorum			
11.	Yeni arkadaşlarla tanışmak istiyorum			
12.	İyi olduğum bir konuda bir şeyler yapmak isterim			
13.	Stresimi atmak istiyorum			
14.	Ödül kazanmayı severim			
15.	Egzersiz yapmayı severim			
16.	Bir şeylerle uğraşmak hoşuma gider			
17.	Hareketi severim			
18.	Takım ruhunu severim			
19.	Evden çıkmayı severim			
20.	Rekabeti severim			
21.	Önemli olduğumu hissetmek hoşuma gider			
22.	Takımda olmayı severim			
23.	Branşımda yükselmeyi isterim			
24.	Fiziksel olarak sağlıklı olmak istiyorum			
25.	Popüler olmak isterim			
26.	Meydan okumayı severim			
27.	Liderleri, antrenörleri veya eğiticileri severim			
28.	Statü ve saygınlık kazanmak isterim			
29.	Eğlenceyi severim			
30.	Malzeme ve tesislerden faydalanmak isterim			

* Tekrar Geriye dönün ve yukarıdaki sebeplerden sizin için EN ÖNEMLİ OLAN BİR TANESİNİ yuvarlak içine alın.

KAYNAKÇA

1. Açıkgöz , K.Ü. (1996). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. Kanyılmaz Matbaası, İstanbul.
2. Akyüz, H. (1991). **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma**. M.E. Basımevi. İstanbul.
3. Ankay, A. (1992). **Eğitim Psikolojisine Giriş**. Turhan Kitabevi. Ankara.
4. Aracı, H. (1998). **Okullarda Beden Eğitimi**. Yardımcı Ofset. Ankara.
5. Başer, E. (1985). **Uygulamalı Spor Psikolojisi**. BSY Yayınları. İzmir.
6. Baymur, F. (1985). **Genel Psikoloji**. İnkılap Kitapevi.
7. Chill, R. B. & Pearl, A. (1993). **Intensive Participation in Children's Sports**. Human Kinetics.
8. Cüceloğlu, D. (1991). **İnsan ve Davranışı**. Remzi Kitabevi. İstanbul.
9. Çamlıyer, H. & Çamlıyer, H. (1997). **Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun**. Can Ofset. İzmir.
10. Dorak, F. (1999) **Ege Üniversitesi BESYO Spor Psikolojisi Ders Notları**. İzmir.
11. DPT-Raporu. 2000. **Beden Eğitimi, Spor ve İstanbul Olimpiyatları**. 5 Yıllık Kalkınma Planı. Ankara.
12. Fişek K, Otman G., Yıldırım S. (1983). **Çocuk Gelişimi**. M.E.B. İstanbul
13. İkizler, C. (1994). **Sporda Başarının Psikolojisi**. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul.
14. Jacquin, G. (1965). **Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri**. Remzi Kitabevi. İstanbul.
15. Konter, E. (1995). **Sporda Motivasyon**. Saray Medikal Yayıncılık. İzmir.
16. Kretchmer, R. S. (1994). **Practical Philosophy of Sport**. Human Kinetics.
17. Mengütay, S. (1999). **Hareket Gelişimi ve Spor**. Tutibay Yayınları. Ankara.
18. Oyar, Z. B. ve Ark. (2001). **Spora Katılım Güdüsü Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması**. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi. 12, 21-32
19. Özbaydar, S. (1983). **İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi**. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
20. Özben, Ş. (1992). **Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**. M.E Basımevi. Ankara.
21. Özmen, Ö. (1999). **Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni**. Bağırhan Yayınevi. Ankara
22. Öztürk, F. (1998). **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**. Bağırhan Yayınevi. Ankara.
23. Saracaloğlu, A. S. & Varol, R. & Aras, N. (2002). **İlköğretim Okullarında Spor Yapan Ve Yapmayan Çocukların Benlik Kavramları Düzeyi**. Gazi BESBD VII

(2002), 1 : 11-28

24. Selçuk, Z. (2000). **Gelişim ve Öğrenme**. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
25. Seppo, E. & Hatfield, B. (1993). **Psychology of Sports**. Brown Publishers. Iowa.
26. Spock, B. (1992). **Çocuk Bakımı ve Eğitimi**. Bilgi Yayınevi. Ankara.
27. Şemin, U. R. (1992). **Gençlik Psikolojisi**. Remzi Kitapevi. İstanbul.
28. Tan, H. (1995). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.
29. Taşmektepligil, M. Y. & Bostancı, Ö. (2000). **Farklı Özelliklere Sahip Fertlerin Sportif Faaliyetlere Katılımlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi**. Gazi BESBD, V-2 :26-42
30. Yörükoğlu, A. (1980). **Çocuk Ruh Sağlığı**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara.

